

IZR. TANÜGYI ÉRTESÍTŐ

A szerkesztésért felelős: Kornfeld Gyula.

Megjelenik minden hó 1-én. — Kiadja az „Orsz. Izr. Tanító-egyesület.” — Előfizetési ár: nem tagok számára egész évre 4 korona. — Az egyesület tagjainak díjmentesen jár. — Az előfizetési pénzek és tagsági díjak Györi Adolf egyesületi pénztárosához, VI. Eötvös-utca 6. szám, küldendők. Szerkesztőségi iroda: VII., Sip-utca 12. szám.

Tartalom: Mozgalmak a fizetésrendezés ügyében. Irta — rd. — Könyvkiadványaink. Irta Kúti Zsigmond. — Alamizsna, mint fizetés. Irta Reichenenthal Adolf. — A berlini gyermektanulmányi kongresszus. Irta Dóri S. Zsigmond. — A kacska, mint vizimadár. Gyakorlati tanítás Irta Pintér Zsigmond. — Kisebb közlemények. Közli Rózsa Ede. — Tárcza: Chanuka-lángok. Irta Rosenfeld Morris, fordította Zollner Albert. — Egyesületi élet. — Nekrolog: Salamon Nátán. Irta Schichtancz Armin. — Hírek iskoláink életéből. — Vegyesek. — Szerkesztői üzenet. — Hirdetések.

Mozgalmak a fizetésrendezés ügyében.

Mélyen szántó elégtelenség mozgatja hetek, hónapok óta a magyar tanítóságot. Mintha az a sok nyomorúság és baj, mely évtizedek óta osztályrészünk, s mely sohasem talált meghallgatásra, végképpen kimerítette volna még a legtürelemesebbek türelmét is. Mintha az a sok visszafojtott panasz és jajszó, most elementáris erővel utat törne magának, hogy a méltán megérdemelt megváltást, ha szükséges, ki is küzdje. S a gondolkodó, a magyar viszonyokat tárgyilagosan megfigyelő ember előtt nem meglepő e jelenség. Természetszerűen így kellett fejlődniök a viszonyoknak, ha az előzményeket tekintjük. S hogy az elégtelenség éppen most éri el tetőpontját, annak is meg van a maga természetes oka.

A magyar tanító eleitől fogva páriája, legrosszabbul fizetett munkása volt a magyar társadalomnak. Az 1868. XXXVIII. t. c. a maga 300 forintos minimumával is csak úgy tudta a legszűkebb megélhetést biztosítani, hogy mindenféle mellékjövedelemre utalta a tanítót. Egy kis földcske, némely naturaliak, a szabad lakás, a túlnyomó többségnél a kántori jövedelmek valahogyan elfogadhatóvá tették ezt a minimumot, mely a 70-es évek gazdasági viszonyainak és a tanítóság akkori állapotának és feladatainak, még úgy ahogy, valamiképpen megfelelt. De a tanítóság műveltségének és önértetének emelkedésével, a tanítói állás és hivatás fontosságának elismerésével bővült egyszersmind a magyar tanító munkaköre is. A nyolcvanas és kilencvenes évek pedig erősen megváltoztatták a magyar társadalom gazdasági helyzetét. A megélhetést a folytonos drágulás mindinkább küzdelmessé tette, úgy hogy a Csáky-féle hírhedt 300 forintos minimum, melyhez a miniszter tárcáját kötötte, s melyet saját párthíveivel is csak erős presszió révén és az ország rossz pénzügyi viszonyaira való folytonos utalással tudott elfogadtatni, már éles ellentétben állott

a magyar tanítóság érdemeivel, munkakörével, de az akkori gazdasági viszonyokkal is.

Azóta egyre gyűlik az elégtelenség a magyar tanítóság lelkében. Itt-ott felszínre került lakbérrendezés, nyugdíjrevízió, avagy fizetésemelést kérő gyűlési határozatok alakjában azóta is, de erős közvéleménnyé tömörülni nem tudott, talán a politikai viszonyok miatt, talán mert mesterségesen elnyomták, elaltatták, legfőképpen pedig a tanítóság széttagoaltsága folytán.

De az utolsó két esztendő cseményei egyszerre megteremtették a tanítói közvéleményt. A legnélkülözhetetlenebb életszükségletek hallatlan drágulása, mely a legkisebb faluig is elhat és a kis existenciákat legerősebben sújtja, oly általánossá tette a tanítói nyomort, hogy az korbácsütésekkel rázta fel a közömbösöket, a sorsukba beletörődöttek ezreit is. De míg a tanító saját házában a legijesztőbb nyomort látta. míg övéinek nélkülözései szivét facsarták, egyre hallotta hivatott és hivatatlan ajakról felmagasztalni a tanítóság munkájának fontosságát, elismerni és dicsérni államot fentartó, nemzedékeket átalakító működését. Künn a világban azt látta, hogy a munkások milliói hogy erőszakolják ki a munkaadóiktól a megélhetést biztosító létminimumot, látta, hogy minden társadalmi osztály külön-külön szervezkedik, hogy jogait kivívja és a munkája és munkabére közti aránytalanságot megszüntesse, látta, hogy minden rendű és rangu tisztviselő a folyton tartó drágulásra, a megváltozott gazdasági viszonyra való hivatkozással fizetésemelést kér és kap: saját házában pedig nem látott egyebet, mint nyomort és nélkülözést, látta kenyeret kérő gyermekeit, kiket csak legfőlebb azokkal a meg nem valósított ígéretekkel tudott volna táplálni, melyekből nekünk tanítóknak mindenkor oly bőven kijutott. Ez élesztette hatalmas lánggá a tanítóság elégtelenségét.

Ehhez erősen hozzájárultak a politikai viszonyok is. Az új korszakban oly férfiak kerültek kormányra, kik ellenzéki korokban már 1893-ban, a Csáky-féle 300 frtos minimum törvénybeiktatása idején, 600 frtos minimumot követeltek a legerélyesebben a tanítóság számára. Az a párt került többségre, mely kisebbségének egész ideje alatt a tanítóság érdekei mellett tört lándzsát a képviselőházban. Joggal remélhette tehát a tanítóság, hogy ama követeléseket, melyeket a VI. egyetemes tanítógyűlés annyi önmérséklettel és már az ország viszonyainak számbavételével megállapított, e férfiak most hatalomra jutásukkor sietni fognak teljesíteni. E remény megvalósulása oly biztosnak látszott, hogy az elégtelenséget hit és bizalom váltotta fel.

Annál borzasztóbb volt ennek folytán a kiábrándulás. Az új korszak sem hozott egyebet a tanítóságnak, mint ígéretet. Legszebb reményeinkben csalódtunk és utána az elégtelenség újult erővel lázította fel a lelkeket.

Már az 1906-iki költségvetés beterjesztése után, mely nekünk tanítóknak semmit sem hozott, tanítói gyűléseken és szaklapokban újra felhangzottak az elégtelenség aggodalmas panaszai. Midőn pedig újabb biztatás után az 1907-ik költségvetés — az állami tanítóknak adott csekély és csak néhány százuknak jutó segítségen kívül — sem hozta az annyiszor ígért és oly epedve várt megváltást, természetes dolog, hogy az elégtelenség, a panasz, a vád,

oly elementáris erővel hangzott fel, hogy megcsendült még azoknak füle is, kik eddig a tanítóság jajveszékését nem akarták hallani.

Gyűlés gyűlést érte. S mily változása az időknek! A jámbor tanítóság azon nem pedagógiai előadásokat tartott; nem didaktikai vitákban gyarapította tudását, hanem egyetlen tárggyal: a fizetésrendezés ügyével foglalkozott; nem hajlongott és nem szavazott bizalmat, nem dicsért és magasztalt, hanem követelődzött, követelte az ígéretek megvalósítását, követelt tisztességes munkabért, követelt és követel folyton-folyvást tisztos megélhetést.

Ez a története és magyarázata a magyar tanítóság mozgalmainak és ez adja meg egyszersmind mindannak, ami a tanítóság körében legutóbb történt, az erkölcsi alapot, az el nem vitázhatlan jogosultságot.

Mi zsidó-tanítók e mozgalmakból is kivettük részünket, de nem külön tömörülve, hanem elvegyülve a magyar tanítóság ezrei között. Mert eleitől fogva egyesületünknek és a zsidó tanítóság túlnyomó többségének az volt, és az ma is a meggyőződése, hogy ez nem specialis zsidó kérdés, ez az egész magyar tanítóság ügye. Hiszen az egész mozgalomnak, valamennyi ez ügyben hozott határozatnak erkölcsi ereje részben abban is rejlik, hogy a magyar tanítóság e kérdésben egynek érzi magát, egyenlő fizetést kér minden magyar tanító számára, szolgáljon az bármilyen iskolafentartót. Mi zsidó-tanítók is egynek érezzük tehát magunkat az egész magyar tanítósággal e mindnyájunk existenciáját érintő legfontosabb kérdésben.

De mit tehetünk mi zsidó-tanítók kívánságaink megvalósítása érdekében, mivel erősíthetjük a magyar tanítóság akcióját, mivel szolgálhatjuk a közönségnek e mindenek felett fontos ügyét?

Minden zsidó-tanító tartsa legszentebb kötelességének résztvenni első sorban a tanítók gyűlésein. Járási, megyei, vagy közgyűlésekre eljárni, ott szavazatával, felszólalásával erősíteni azok pártját, kik távol minden szociálistikus szakszervezkedéstől, — amire sem a magyar tanítóságnak, sem a szociálistáknak nincs semmi szükségük — távol minden, az ügyet diszkreditáló, a tanítósághoz nem méltó túlzástól, állhatatosan megmaradnak a tanítóság követeléseinél, sem meg nem hunyászkodnak, sem megfélemlíteni nem engedik magukat; sem pedig újabb ígéretek folytán, talán mihamarább adandó részleges engedmények árán el nem térnek a VI. egyetemes gyűlésnek a fizetésrendezés ügyében elfoglalt álláspontjától.

A zsidó tanítók csatlakozzanak azokhoz, kik ez ügyben egységes tanítói közvéleményt akarnak megteremteni, a követeléseknek gyűlésen és szaklapokban való hangoztatásával az ügyet állandóan napirenden kívánják tartani. Csatlakozzanak azokhoz, kik a magyar sajtó bevonásával a magyar társadalmat akarják igazainkról meggyőzni. A zsidó tanító tegyen meg maga is a saját kis világában mindent, hogy meggyőzze környezetét arról, mennyire jogosak a tanítóság követelései, s mily súlyos mulasztás terheli ez irányban a magyar társadalmat.

Most e napokban pedig hasson a zsidó tanítóság szavazatával és szavával oda, hogy az összes magyar tanítóegyesületek mondják ki határozatilag, hogy a VII. egyetemes tanítógyűlésnek mielőbb való egybehívását kívánják, és hogy

ez egyetemes tanítógyűlésnek tárgya azon akció megbeszélése legyen, melyet követeléseink megvalósítása ügyében kifejtsünk, úgyszintén annak a kérdésnek megvitatása, hogy az egész tanítóság bevonásával milyen szervezetet kellene megteremteni, mely mindannyiunkat összekapcsolva, a magyar tanítóság követeléseit hatalmas erővel kiküzdje, érdekeinket mindenképen megvédje.

Ennyit kívántunk ez alkalommal e mindnyájunk létét mélyen érintő kérdésre vonatkozólag tagjaink tájékoztatására elmondani. A kérdéssel elnökségünk és központi választmányunk is behatóan foglalkozott, hozott határozatairól felvilágosítást ad az e számban közölt jegyzőkönyvi tudósításunk. E határozat egyik pontjából kifolyólag felkérjük tagtársainkat, hogy az ügyre vonatkozó fejtegetéseikkel, melyekben főképen a zsidó tanítók helyzetével foglalkozzanak, keressék fel minél számosabban lapunkat. Ezzel hozzá akarunk járulni egyrészt ahhoz, hogy a fizetésrendezés ügye körünkben is állandóan napirenden tartassék, másrészt ahhoz, hogy a zsidó tanítóság bajainak, panaszainak, nyomorúságos helyzetének hangoztatásával is bizonyítsuk a tanítóság követeléseinek jogosságát, ezek megvalósításának elodázhatlan szükségességét.

A magyar zsidó tanítóság mindenkor kivette részét minden tanítói munkásságból, mindenkor elevenen ébren tartotta az egész tanítósággal való közösség érzetét, most is ismerni fogja kötelességét. —rd.

Könyvkiadványaink.

A magyar népiskola tankönyvirodalmának az új miniszteri Tanterv az utolsó évtized második felében óriási lökést és fellendülést adott.

A tankönyvirás talán egyetlenegy országban sem oly termékeny, mint minálunk, ahol boldog-boldogtalan, avatott és avatlan tankönyvet ír. Eme tankönyvirási mániát elősegítik a vidéki nyomdák, amelyeknek kevés a munkájuk, s így felette olcsón dolgoznak és ez csábítóan hat a tankönyvirási viszketegségben leledzőkre. Mikor az új miniszteri Tanterv még készülöben volt, mert hiszen csak 1905. június havában adatott ki hivatalosan, már ellepte a könyvpiacot a temérdek új tankönyv „az új miniszteri Tanterv nyomán.” Ezek megelőzték az új Tantervet. Mikor aztán az új Tanterv tényleg napvilágot látott, az állam, a székesfőváros, a nagy könyvkiadó cégek mintegy varázs-igére megjelentették a jó-, jobb és legjobb tankönyveiket.

Egyesületünket sem találta készületlenül a mozgalom. Nem csinált nagy hühót, nem ütötte meg a nagy dobót, hanem céltudatosan igyekezett könyvkiadványait a kor szelleme szerint, a technika legújabb vívmányai felhasználásával átdolgozni. A héber és magyar abécé, a biblia, az imakönyv, a magyar olvasókönyvek stb. részint új köntösben, új betűtípusokkal, javítva és átdolgozva, részben tetszetős klisékkel bővítve jelentek meg. Nagyon természetes, hogy egyszerre, valamennyi kiadványait nem bújtathatta új habitusba, nem tarkíthatta képes metszetekkel, mert az a könyv árát tetemesen drágította volna, de a fennforgó körülmények mellett, a rendelkezésére álló eszközök és módok igénybevételel megtett az egyesület mindent, amit csak

tehetett, hogy a könyvpiac óriási versenye háttérbe ne szorítsa az ő könyvkiadványait. Hogy Singer és Wolfner céggel újította meg a szerződést, illetve kért felhatalmazást, hogy azt ismét tíz esztendőre megújítsa, azt nagyon helyesen cselekedte, mert az új szerződésben mindama kívánalmakat és igényeket érvényre juttatja, amely kívánalmakat és igényeket a tanítók a könyvekkel szemben támasztottak. Amellett egy percig sem tévesztette az egyesület szem elől anyagi és erkölcsi érdekeit. Hogy könyvkiadványaink nem jövedelmez annyit, amennyit sok kartárs óhajtana, hogy jövedelmezzen, annak két oka van. Először: az egyesület, mint jogi alany, nem szerkeszt könyvet, hanem szerkeszteti más által és annak a szerzőnek honoráriumot kell adni. Nem ő maga adja ki a könyveket, mert ez lehetetlen, arra semmiféle vezetőség nem vállalkozhatnék, hanem kiadatja azokat. A kiadó pedig, aki nagy tőkét fektet a kiadványokba, szintén nyereséget akar. Másodszor: ami a fő oka, hogy könyveink jövedelmezősége nem olyan nagymérvű, amilyent el lehetne várni: *tanítóink és iskoláink nem használják mindennütt a mi kiadványainkat*. Azt a laikus ember is megérti, hogyha egy könyvszériából 5000 példányt bocsátunk ki, az nem jövedelmez annyit, mintha eme szériából pl. 10,000 példányt bocsátanánk ki. Ha az első esetben egy-egy példány 6 fillért hoz, úgy a második esetben az bizonyára 9—10 fillért jövedelmezne. Hogy tehát könyveink nagyobb jövedelmet hajtsanak, kötelessége volna minden magyar zsidó iskolának, minden magyar zsidó tanítónak a mi kiadványainkat bevezetni. Sajna, ezt a célt még mindig nem értük el. Mert ne higgye senki, hogy egyesületünk a 8 K évi tagsági díjból képes a nagymérvű segélyezést a szegény beteg tanítókkal, özvegyekkel és árvákkal szemben teljesíteni. Hiszen a 8 K évi tagsági díjból az „Értesítő“ és adminisztráció költsége sem fedezhető teljesen! A jövedelem „slágerje“ tehát a könyvkiadó vállalat. Ezt a jövedelmet lehet fokozni, de csak úgy, ha — mint már említém — minden iskola, minden tanító csak a mi kiadványainkat használja. Ezt tehetnék zsidó kartársaink még akkor is, ha kiadványaink esetleg nem állanak ki a versenyt a könyvpiac többi produktumaival. Ez azonban nem áll! Kiadványaink mindegyik szériája pedagógiai, didaktikai és technikai szempontból itélve kifogástalan. Elvégre is a legjobb tankönyv kontár kezében olyan, mint a legkitünőbb anyag és véső a kontár művész kezében és viszont: a legsilányabb kézikönyvvel is boldogul a jó tanító. Mindazonáltal egyesületünk vezetősége fokozatosan fejleszteni, tökéletesíteni, bővíteni fogja könyvkiadványainak minden sorozatát, csak legyen aztán kelete. Mert míg egy más könyvkiadóvállalat és szerző esetleg 2—3, sőt 4 ezer iskolára számíthat, amelyek bevezetik tankönyvét, addig mi mindössze 300—350 iskolára támaszkodhatunk. Ha eme csekély számú iskolából nemtörődömségből 100—150 elmarad, ugyan ki nek adjuk el aztán könyveinket, különösen azokat, amelyek kizárólag felekezeti célokat szolgálnak?

Szíveljék meg azt kartársaim közül azok, akik eddig kiadványainkat még nem használták volna.

Ha már azok közül is többen nem használják kiadványainkat, akik tagjai egyesületünknek, ugyan hányan használják azokat azon tanítók közül, akik

nem tagjai egyesületünknek? Pedig sajnosan látjuk, hogy még mindig igen nagy azok száma, akik zászlóink alá tömörülni még mindig nem találták szükségesnek, üdvösnek, méltónak! Mai napság, mikor a szocializmus mint óriási rézkígyó körülveszi a civilizált államok összes munkásait; mikor az ipar és kereskedelem összes proletárjai szervezetekbe lépve, egyesült erővel vívmányt vívmány után szereznek meg; amikor egyes törvényhatóságok tanítói országos szövetségről szólnak, meg nem elégedvén a mai megyei és központi bizottsági szervezettel, amely évek óta fennáll: akkor 3—400 zsidó tanító még mindig távol áll ama egyesülettől, amely szerényen bár, de céltudatosan, humánus — tisztán humánus és kulturális bázisra alapítva, hangyaszorgalommal és bámulatos eredménnyel évtizedeken át áll a kultúra és jótékonyág szolgálatában!

Ugyan szivleljék meg ezt is igen tisztelt kartársaim!

Debrecen.

Kúti Zsigmond.

Alamizsna, mint fizetés.

Azt a tényt, hogy elmélet és gyakorlat úgy a köz-, mint a magánéletben két nagyon is különböző, sőt nem ritkán egymással homlokegyenest ellenkező viszonyoknak felelnek meg, már bizonyára mindenki a maga irháján tapasztalhatta. És így egészen természetesnek tűnik fel, hogy a zsidó tanító, kinek az élet nyomorúságaiból rendszerint bőséges rész szokott kijutni, szintén érezze az elmélet és gyakorlat közötti különbséget. A zsidó tanító! Nagy-jelentőségű szó ez! Mily óriási fontosságot tulajdonítanak az ő feladatának és működésének! Mily hatalmas befolyása van neki a zsidóság jövőjének kialakulására! Mily nagy eredményeket várnak az ő ténykedésétől! Midőn a szellemi téren kifejtendő pozitív tevékenységről, új eszmék népszerűsítéséről és terjesztéséről, különféle tervek gyakorlati kiviteléről van szó: akkor igenis ismerik és keresik a zsidó tanítót, jelesül a vidéken, és ő közhasznú célokra mindenkor kapható, mindenkor kész, tőle telhetőleg közrehatni. Nos, ez a magasra helyezése és nagyrabecsülése a zsidó tanítónak képezi a dolog *elméleti* oldalát.

És miben áll a *gyakorlati* oldal? Ez sokszor csak akkor jelentkezik, midőn a zsidó tanító a maga részéről is igényeket támaszt, óhajokat nyilvánít, akár a társadalmi állás, akár az anyagi díjazás, akár valamely más — a sok közül vett — kifogásolni való dolgában. Nem tagadható, akadnak dicséretre méltó kivételek is, de — sajnos — csakis kivételek, míg a legtöbb esetben ebben a tanítóra nézve kiválólag praktikus irányban az elméleti érvényesítésből semmi vagy alig valami észlelhető. Itt korántsem akarom az egész tanítóság panaszait és óhajtásait feltárni; ez igen messze vezetne és semmi újat nem tudnék nyújtani. Csupán egy — kétségkívül fontos — pontot akarok elmékedésem körébe vonni, mely a zsidó tanító társadalmi állást, mint az anyagi díjazást egyaránt érinti, értem a „*jövedelem*“ és az u. n. „*mellékjövedelem*“ közötti „*arányt*“ vagy sok esetben „*aránytalanságot*.“ Ha a zsidó tanítói állásokra kiírt hirdetményeket olvassuk, sokszor oly észellenes díjtételeket találunk bennök, hogy önkénytelenül az a kérdés ötlük fel agyunkban, vajjon tényleg léteznek-e községek, kik ily ajánlatokat tenni merészkednek; de az a kérdés is felvetődik előttünk, vajjon csakugyan vannak-e tanítók, kik ne keresnének szívesebben bármi más foglalkozást, semmint ily silány koplalóbérért dolgozzanak! „A dolog nem áll ily rosszul“, szokták ellenvetésül felhozni, „van sok mellékkereset.“ Ez — szó sincs róla — sokszor valónak bizonyul is, de vajjon helyén való és jogosult-e az ily állapot? — Ismerek egy tanítói

állást — nomina sunt odiosa — mely 800 kor. törzsfizetéssel jár, de valószínűségben 1500 -1600 kor. összjövedelmet biztosít. A mellékjövedelem, vagy mint mondani szokás: a mellékkereset itt 700—800 koronánál többre rüg, vagyis fölér a tulajdonképpeni fizetéssel. Honnan szedődik ez össze? Az u. n. gabelle-pénzekből, a maceszért fizetett pénzekből, és főleg a purim és chanuka ajándékokból s több effélékből. Nem volna-e tanácsosabb, helyesebb és méltóbb: a törzsfizetést megfelelően emelni és az ily mellékkereseteket legalább részben elejteni?

Maga az a mód, amely szerint azokat a mellékjövedelmeket nyújtják, sokszor fölötte lealázó. Egyik helyen a gyermekek hoznak egy bizonyos pénzösszeget, takarosan beburkolva papírba és átadják a tanítónak, természetesen jól tájékozva a küldemény tartalma és célja felől. Másutt viszont megesik, hogy egy úr, aki véletlenül az utcán éri a tanítót, a járó-kelők előtt zsebébe nyúl és hosszas keresgélés után markába nyomja a tanítónak a járandóságot és így tovább. Arra nem is gondolnak, mily keserü mellékíze van ennek a módnak a tanítóra nézve! Avagy nem az alamizsna látszatát viseli az ily mellékjövedelem? Nem hat ez vissza károsan a tanító társadalmi állására és működésére? Sőt föltéve, hogy ezek a szórványos adományok kötelességszerűek (a hittani tandíj a községi iskolákban), a hatás ugyanez marad. Sokan abban a hitben élnek, hogy az ily mellékkeresmények adása vagy megvonása nekik fegyelmi eszközt ad a kezökbe a tanítóval szemben, de éppen a mellékkeresmények révén derül ki, hogy többet is tudnának fizetni, ha akarnának. Becsületbeli kötelességöknek kellene hogy ismerjék a községek azt, hogy a tanítónak a lehetőség szerint tisztességszerűbb fizetést szabjanak ki és ne utalják mellékkeresetekre. A hü munkást jogosan megilleti bére, a koldusnak nyujtanak alamizsnát. Ám a híven és odaadással teljesített tanítói munka nagyon is rászolgál méltó díjazásra!

El hát evvel az elkedvetlenítő és lealázó formájával a fizetéskiegészítésnek! El az alamizsnával.

Nagyszombat.

Reichenthal Adolf.

A berlini gyermektanulmányi kongresszus.

(Folytatás.)

A kongresszus harmadik napján *Martinak* dr., gráci egyetemi tanár tartotta az első előadást, melyben egy új tudománynak, az *iskolás gyermekekről szóló tudomány* megállapításának szükségességét hangoztatta. Az iskolás gyermekről szóló tudománynak körébe tartozik mindaz, ami a tanuló testi és szellemi életével kapcsolatos, elsősorban azon tények és körülmények, melyek a tanuló iskolai életével állanak bármiféle vonatkozásban. A hatodik életévvel, midőn a gyermek az iskolába lép, kezdődnek e tudomány megállapítására szolgáló vizsgálatok és kísérletek és tartanak mindaddig, míg a gyermek összes tanulmányait be nem fejezte, ami esetleg a katonaköteles korig is eltarthat. Mindenekelőtt a gyermeki lélek objektív és szubjektív momentumait kell megállapítani, amikor nem tanácsos, mint Ellen Key kívánja, kizárólag csak a gyermeket figyelembe venni s azt minden kritika nélkül követni, mert a gyermek lelki mivoltát megismerni nem tesz annyit, mint annak minden körülmények között alávétünk magunkat, hanem sokkal inkább annyit, hogy annak működését üdvösen befolyásoljuk. A gyermekről szóló tudomány mintegy kiegészítése a gyermektanulmánynak, mely azonban a gyermek testi és szellemi szervezétének fejlettebb voltánál fogva, sokkal bonyolultabb. Tartalmas előadásában ráutal az előadó Herbart és iskolájának üdvös működésére, mely az egyéniség nevelésének és ápolásának hangoztatásával mintegy első alapjait vetette meg az általa kívánt új tudománynak. Pedagógusok gyakorlatából, psycholo-

gusok laboratóriumaiból sok érdekes anyag került felszínre, melyeknek rendszerbe foglalása, kiegészítése lesz épen az új tudomány első feladata. Martinak egész munkatervet mutatott be, amelynek alapján tanító, orvos, apa, sőt maga a tanuló is érdekes adalékokkal gyarapíthatja e tudomány tanításait. A megfigyelések a tanuló különböző életkörülményeire irányítandók, vizsgálatok tárgyává kell tenni a tanuló viselkedését a mindennapos életben, miként viselkedik a családjával, az iskolával, tanítójával, az osztályközösséggel, az egyes tanulótársakkal, az egyes disciplinákkal szemben. Megfigyelendő a természethez, művészetekhez, embertársaihoz, végül önmagával való viselkedése. Figyelmünkre kell méltatnunk továbbá azt a viszonyt, amely a gyermek és a nyelv, a gyermek és az írás, a gyermek és a tanító, a gyermek és a játék, gyűjtés, büntetés, bűn, politikai magatartás, társadalmi viselkedés és a kitűzött ideálok között van. Nagyjában ezek volnának az új tudomány alapvonásai, amelynek anyagát előbb össze gyűjtenünk és különböző folyóiratokban közzé kell tennünk.

Ezen előadás után *Kulemann* dr. törvényszéki tanácsos (Bréma) *az ifjú bűnösök az igazságszolgáltatásban* címmel tartott előadást, melyben az ifjúság számára külön bíróságokat kíván, melyekből tanító sohase hiányozzék. A bűnt nem annyira megtorolni, mint inkább javítani kell, azért bűn esetén elsősorban nevelés útján javításra törekedjék az igazságszolgáltatás. A bűnösnek talált gyermek vagy volt tanítójánál vagy valamely más nevelőnél helyezendő el és csak ha viselkedése itt sem javulna meg, kerülne valamely javítóintézetbe. A büntetést, mely megintés, pénzbírság, fogság és börtön lehet, szintén szükségesnek tartja, de csak akkor, ha más módszerek már hatástalanoknak bizonyultak. Rendkívül élénk vita fejlődött ki ez előadás kapcsán és a vitában résztvettek közül egyedül *Koehne* dr. felszólalását kívánjuk megemlíteni, aki némely részlettől eltekintve, mindenben aláírja az előadó kívánságait. A büntetőjog reformjának legnagyobb nehézsége azon ellentétes világfelfogáson alapszik, mely a *determinizmust az indeterminizmustól* megkülönbözteti. Míg az indeterminista az akarati szabadság elismerésével a bűn megtorlását követeli, addig a determinista a bűntényben pathologikus cselekményt lát, mely nevelői és gyógyító beavatkozást igényel. De mindkét filozófiai irány képviselői egyetértenek abban, hogy 12 éven aluli gyermekeknél a bűn megtorlásáról szó sem lehet. Ha figyelembe veszi az igazságszolgáltatás azt a környezetet, a melyben a bűnös gyermek élt, akkor lopás vagy más erkölcstelen kihágás miatt az ifjú bűnösre nem mérhet büntetést, mert az nem lehet felelős az ilyen kihágásokért. A bírónak a büntetés kiszabásánál a mai jogszokás alapján, sajnos, figyelmen kívül kell hagynia, hogy a bűnös környezet készítette bűnre a gyermeket. Az ilyen gyermekek gyámsági bírók felügyelete alá helyezendőek, kiknek behatóbban kellene foglalkozniok a gyermek lélektanával.

A szakosztályok harmadik napi tanácskozásaiból a következő előadásokat kívánjuk kiemelni: *Kemsies* dr. iskolaigazgató (Weissensee) érdekes adalékokkal gyarapította *a gyermekhazugságokról* szóló eddigi ismereteinket. A berlini gyermektanulmányi egyesület utóbbi időkben behatóbban foglalkozott a gyermekhazugságokkal, összegyűjtötte az eddig feldolgozott anyagot; a kérdés behatóbb tanulmányozására vizsgálatot indított, melyeknek eredményeit egy elsőrendű szaklapban tette közzé. Az összes vizsgálatok azt látszottak igazolni, hogy a gyermekhazugságok mintegy középutt vannak az igazság és tévedések között. *Kemsies* kísérleti eredményei azt bizonyítják, hogy a gyermekek kijelentései, vallomásai teljesen értéktelenek, mert ugyanazon tényről, különböző időközökben kihallgatva, egészen más vallomásokat adnak. Épen ezért a legnagyobb figyelmet érdemli ez a fontos kérdés úgy a nevelés, mint az igazságszolgáltatás szempontjából.

Dicks W. (Meissen) tanító arról a *hisztériás epidémiáról* számol be, amelyről Baginszky előadásának ismertetésében már szólottunk. Hasonló esetek nemcsak Meissenben, hanem más városokban is, mint Baselben, Braunschweigban, Biberachban, Stuttgartban is előfordultak. A leghatásosabb ellen-szernek azt tartja az előadó, hogy ha a gyermekeket erősebb lelki megrázkód-tatásoktól megóvjuk, másrészt ha akaraterejüket fokozzuk, hogy az ilyen lelki megrázkód-tatások egész szervezetüket szét ne roncsolják.

Schmidt dr. Würzburgból a *házi és iskolai dolgozatok* eredményei közti *különbségeket* törekedett előadásában megvilágítani. Az iskolai dolgozatok elkészítésénél a tanulók formai szépségére és nagyobb terjedelemre törek-szenek; az ilyen munkák rendszerint igen felületesek, mert bennük a tanuló inkább érzéki benyomások útján nyert észrevételeire támaszkodik, amelyek nem engedik a tanuló egyéniségét érvényre jutni. A házi dolgozat rövidebb külső alakja mellett rendszerint rendetlenebb, de stílusa jobb, mert nem annyira érzéki észrevételek, mint inkább a gyermek őszintébb gondolkodásának és érzéseinek megnyilatkozása. A leányok dolgozataiban több érzelem nyilat-kozik meg, formára nézve tökéletesebb is, mint a fiúk dolgozatai, amelyek sokkal pongyolábbak és felületesebbek. Methodikailag nem célszerű stilisztikai fel-dolgozásra, különösen fiatalabb tanulóknak, nagy terjedelmű témákat adni, mert csak szűkre fogott témák felelnek meg a gyermek szellemi mivoltának és fejlesztik ki annak produktív erőit.

Az utolsó előadást *Ziehen* dr., a nagynevű orvostanár tartotta a Charité poliklinikán, aki előadásának tárgyául a *gyermeki képzettársítás lefolyásának vizsgálatát* választotta. Nem annyira vizsgálatainak eredményeivel kívánt beszámolni nagyszámú hallgatóságának, mint inkább azon módszerekről, melyeknek segítségével a gyermeki képzettársítás módját és lefolyását vizsgálják. Három módszert szokás használni az ilyen vizsgálatoknál. Az első módszer szerint, melyet *szabad módszernek* neveznek, a kísérletező egy *hívó* szót mond, amelyre a kísérleti személy avval a szóval felel, ami leg-először eszébe ötlik. A feleletek minősége és az idő, amely a hívó szó és felelet közt eltelik, érdekesen világítják meg a képzettársítás módját. A második módszer értelmében, melyet *Ebbinghaus* talált fel, valamely könnyebb olvasmány szövegét olvastatjuk a gyermekkel, amelyből néhány szó hiányzik, a hézagok pedig vonalakkal vannak megjelölve, amelyeket a gyermeknek kell kitöltenie. Az a mód, amellyel a gyermek ezt teszi, szintén érdekes bepillantást enged a gyermeki képzettársítás lefolyásába. A harmadik módszer szerint, mely egy francia tudóstól, *Masselottól* származik, összefüggéstelen vagy némileg össze-függő szavakat mondunk, amelyekből a gyermeknek *mondatokat* kell alkotnia. Ezen módszer használata a legmegbízhatóbb eredményekhez juttatta előadót, aki vizsgálatainak eredményeiről eddigelé két nagyobb dolgozatban számolt be. *Ziehen* dr. többször is hangsúlyozta többnyire pedagógusokból álló hallgatói előtt, hogy e vizsgálatok eredményeitől ne várjunk egyelőre a gyakorlati neve-lésben és tanításban értékesíthető szabályokat. Vizsgálataival egyelőre csak azt akarta kipróbálni, hogy a gyermek miképpen társít képzeteket és hogy ez a képzettársítás mennyiben különbözik a felnőttek képzettársításaitól. Nincsen azért kizárva, hogy a jövőben az ilyen vizsgálatoknak nem lesz meg a gyakorlati értékük, hiszen az összes természettudományok fejlődése is ezt az utat mutat-ják, mert azok is előbb a természeti tények megállapítására törekedtek s csak azután azoknak gyakorlatilag értékesítésére.

Ezek után *Münch* kongresszusi elnök talpraesett beszéd kíséretében berekesztette a tanácskozásokat. Majd egy újabb kongresszus szervezésére három-tagú bizottságot választott a kongresszus, melynek tagjai *Meumann* königsbergi tanár, *Rhein* jénai egyetemi tanár és *Trüper* szerkesztő és jénai gyermek-szanatoriumi igazgató. A kongresszus befejezése után még Európa legnagyobb

psychologiai laboratoriumát, *Stumpf* tanár laboratoriumát látogatták meg a kongresszus tagjai, ki aszistense segítségével bemutatta az érdeklődőknek mindazon gépeket és eszközöket, melyeket a modern lélektan kísérleti vizsgálatainál felhasznál.

2. A kiállítás.

A kongresszussal, ugyancsak az egyetem helyiségeiben, kiállítás is volt kapcsolatos, mely méltóan egészítette ki a tartalmas előadások gazdag sorozatát. A gyermek fiziologiájára, psychologiájára és anatómiájára vonatkozó preparatumok, rajzok, táblázatok és modellek mellett, taneszközök, iskolai munkálatok, higiénikus iskolaberendezési cikkek gazdag anyagát láttuk ott felhalmozva s mindezek élénken bizonyítják azt az általános érdeklődést, mellyel a gyermeknevelés és gyermekvédelem terén országszerte találkozunk. A kiállítás bizottsága közlelről és távolról nagy buzgalommal összehordott minden látni-és tudnivalót, ami a gyermektanulmánnyal bármily vonatkozásban is állott, s ami alkalmas arra, hogy annak történeti fejlődését és mai állapotát bemutassa. A kiállítás, melynek katalogusát E. Fischer ügyesen állította össze, 5 osztályra oszlott.

Az első osztályban, mely az egészséges és beteg gyermek szervezetét, életmódját és higiéniját mutatta be, egy viaszkból készült modell-gyűjteményt láttunk, mely a *beteg és egészséges gyermek minden egyes testrészét* tünteti fel eredeti méreteiben. Egy másik hasonló gyűjteményben a *szájbetegségek viaszmodelljei* és az *emberi parásiták* természetes preparatumai voltak kiállítva. A biedermandsdorfi Stefania-alapítvány fényképei a *gyenge-tehetségű gyermekek fejképződményeinek* óriási változatait mutatták be. Ugy a szakember, mint a laikus szempontjából különösen érdekesek voltak azon táblázatos kimutatások és grafikonok, melyek a külön e célra készült eszközök segítségével végzett kísérletek eredményeit tüntették fel. Ezek közül első sorban *Fürstenheim* dr. táblázatait említjük, melyeket másfél évi kísérletezés után állított össze és melyeket az egyes tantárgyak befogadásának reakciós időit mutatják be rendkívül szemléletes formában. Ezek az első ilyenü kísérletek, amelyek a befogadási képesség és gyakorlottság folytán beálló ingadozásokat mutatják. Ezen ingadozások, melyek a gyermek mindenkori diszpozíciója szerint változnak, összefüggően és egymással összehasonlítva az egyes gyermek individuális tehetségeinek és jellemének tükörképét adják. Érdekesek voltak a magyarországi gyermektanulmányi társaság kísérleti osztályának kimutatásai és ezek közül első sorban *Ranschburg* Pál dr. táblázatai, melyek a *kétszerkettő pszichofizikájára* vonatkozó érdekes adalékokat tartalmaztak. Ebben az osztályban még egy egész sereg szemléltető táblázat is volt látható, melyek az iskolai higiénijára, balesetek, vérmérgezés, gutaütések alkalmával nyujtandó első segélyre vonatkozó tanulságos rajzokat ábrázoltak.

A második osztályban, mely a *gyermek* és a *művészet* közötti kapcsolatot akarta demonstrálni, mindenekelőtt a *gyermekrajzoknak* egész sorozatát láttuk. A kiállításnak ez a része talán nem volt olyan gazdag, mint az, melyet két évvel ezelőtt hasonló céllal Budapesten rendeztek, de sokkal tanulságosabb, mert a rajzok bemutatásában és elhelyezésében bizonyos rendszert láttunk, nem pedig a véletlen nyomait. Tollal, ceruzával, ecsettel készült fekete és színes rajzokat láttunk gazdag változatban, az iskolás gyermek életének minden korszakából; s bámulatra méltó vonásokban láttuk mindezekből a gyermek művészetét és fantáziáját előtérbe lépni. Bájosak a kis három-négyévesek firkálásai s a hatéveseknek már sok változásokat mutató rajzai. A gyermekművészeti kiállítás clouja azonban William *Stern* dr. boroszlói egyetemi magántanár gyűjteménye volt, aki 1500 rajzot állított ki, melyekben kisebb, majd fokozatosan nagyobb gyermekek Hans Sachs az „*Eldorado*” c. meséjének

egyreszleteit illusztrálják, anélkül, hogy a rajzok szerkesztésének módjára nézve bárminő utasítást is nyertek volna. Mennyi élenkség, eszmebőség, fantázia jut e rajzokban érvényre! A sok érdekesnél érdekesebb rajzzal szinte be sem tud telni az érdeklődő szeme.

A gyermekben lakozó művészi képességet bámulatos módon igazolják *Reimann* berlini gyermek atelierjében készült agyagmunkák. Egy kis négyéves leányka egy bájosan édes kis hollandi nőt gyúrt; egy 14 éves pedig egy elragadóan szép relief-tájképet, amelyet bárhol lehetne kiállítani. Egy négyéves kis fiúcska egy bölcsőben fekvő babát alakított és azt két olyan hatalmas kapálódzó lábbal látta el, ami egész határozottsággal arra enged következtetni, hogy a kis művész, a „realisztikus iskola“ követői közé tartozik.

Nagy érdeklődést keltett mindenfelé *Nagy László* tanítóképző-igazgató gyűjteménye, amelyekben *analfabéta katonák rajzait* mutatta be, hogy ezekkel a műveletlenek és gyermekek rajzai közt mutatkozó hasonlatosságokra és különbségekre rámutasson. *Nagy László*nak ezen vizsgálatokkal az a célja, hogy a gyermekrajzok tipikus sémáit megtalálja.

Ezen osztálynak másik részében gyermekek számára készült rajzokat láttunk. Németország legnagyobb művészei sem tartották méltóságukon alulinak, hogy a gyermekek gyönyörködtetésére az általuk olvasott mesék legdramatikusabb részleteit művészi alkotásokkal feldolgozzák. E festmények és rajzok színes lenyomatai a gyermekszobák legékesebb és legkedvesebb díszéül szolgálnak.

A kiállítás harmadik osztálya a gyermektanulmányra vonatkozó csaknem összes műveket foglalta magában, köztük a magyar gyermektanulmányi és gyógypedagógiai irodalom elég nagy számú kiadványait. A negyedik osztály tanszereket, az ötödik iskolai építkezések rajzait és iskola-felszerelési cikkeket tartalmazott, amelyek mind arról a nagy buzgalomról tesznek tanúbizonyságot, mellyel iskolai hatóságok és privát intézmények a gyermeknevelés és gyermekvédelem terén fáradoznak.

A kiállításnak a kongresszus tagjain kívül is óriási nézőközönsége volt, mely örömmel szemlélte azt a haladást, mely a multhoz viszonyítva a pedagógia minden terén mutatkozik.

Döri S. Zsigmond.

A kacsá, mint vízi-madár.

Gyakorlati tanítási-minta a *kifejtő tanítási-módszer* alapján. Tartotta a jeni szünidei kurzuson *Henkler Pál*, gyakorló-iskolai tanító Jenában

A jeni szünidei kurzuson bemutatott ez a gyakorlati tanítás elsősorban is kétséget kizáró módon bebizonyította, hogy az új irányú, új alapon nyugvó tanítási módszer épenséggel nem új. Alkalmaztuk mi már ezt az eljárást nagyon régen. Minden tanítás arra törekszik, hogy az új anyagot a már ismert fogalomkörre építse föl; az a célja, hogy a már szerzett ismeretek között és a most nyújtandó anyag között ne legyen ugrás, hanem közöttük szoros összefüggés legyen. Igyekezettünk mindig odairányúlt, hogy a gyermekek gondolkozási tehetségének kifejtésével készítsük elő az ismeretlen dolgok megértését, az anyag feldolgozását. Történelmi eseményeket épenséggel nem lehet kitaláltatni; következtetések segítségével a teljes valóságot meg nem ismerhetjük. Láttuk ezt a bemutatott bibliai anyag feldolgozásánál. A gyermek csak úgy vehet tudomást arról, ami történt, ha a tanítója közli vele. Ily tárgynál csakis a *közlő* tanítási módszert alkalmazhatjuk. Az a sok idő, amit arra fordítunk, hogy a gyermekek feleletei csak megközelítőleg is alkalmasak legyenek arra, hogy további fejtegetések alapjául szolgáljanak, igazán kárba veszett. Mert nincs olyan fantázia, amely előre kirajzolhatná a bekövetkezett, már rég megtörtént eseményeket más életkörülmények, más viszonyok között. Csakis lelki-

állapotokból sarjadzó impulsusok megnyilvánulására következtethetünk logikai alapon érzelmi momentumokat is számbavéve. Épen úgy nem sikerülhetett az a bemutatott gyakorló tanítás, melyben *Henkler* Pál a *Niebelungen* dal egy részletét versalakban akarta megtanítani. Azok a részletek, melyek a szereplő egyének jellemait hivatvák kitüntetni, cselekedeteik után következtetve, eléggé kidomborodtak, de maga a vers tartalma, maga a cselekvés csak közlés után vált ismeretessé. Ezt kitaláltatni nem lehet. Ha el is tekintenénk attól, hogy ily egy órai anyag feldolgozása a jelzett *kifejtő tanítási módszer* szerint kezelve két, sőt három órát is igénybe vesz, amire pedig igazán nincs időnk, még akkor sem nyerünk kárpótlást a gondolkozás, a fejlesztés munkájában bemutatott csekély eredményben. Hisz azt a főrészt, amire következtetni akarunk, csakis közlésünk után ismeri meg a gyermek.

Egészen más véleményt alkothatunk magunknak azonban a *kifejtő módszer*ről, oly tárgy tanításánál ahol szemléltetés alapján vonhatunk következtetéseket. Ilyen nagyon sikerült gyakorló tanítás volt „*A kacsá, mint vízimadár.*“

Henkler Pál tanító bemutatott a gyermekeknek egy eleven kacsát. A gyermekek kérdések alapján elmondották az állatról mindazt, amit róla tudnak. Ekkor a tanító a kacsát leölte és felboncolta. A gyermekek elmondották tapasztalataikat a látottakról. A tanító minden egyes részt tüzetesen megmutatott, megmagyarázta rendeltetését az állatnak életfentartási folyamatára vonatkozólag. Ezeket a lehetőséghez képest ki is kérdezte.

Ezek után odaállította a kacsát, mint a vízimadarak képviselőjét és így az egész állatfajt ismertette.

Tanításának vázlatát a következő:

Összehasonlította a vízimadarat az emberrel több szempontból. Mint: Hogyan védekezik az ember a hideg ellen? Miért nem fázik a kacsá a vízben?

Miért süllyed az ember a víz alá, a kacsá nem?

Mivel és hogyan táplálkozik az ember és mivel és hogyan a kacsá?

Hogyan védekezik az ember veszély ellenében és hogyan a kacsá?

Ezt a négy szempontot, mint alaptételt állította fel és felírta a táblára a következő formában:

I. A hidegség ellen való védekezése.

II. Úszás.

III. Táplálkozás.

IV. Veszély elleni védekezése.

A négy pontot külön-külön tárgyalta, úgy, hogy a gyermekek a bemutatott állaton a feltett kérdések szerint megmutatták az illető testrészeket és azok rendeltetését, hasznát, alkotási módját, felhasználását leírták. A tanító az eredményt ismét pontokba szedte és az egyes pontozatokat egy-egy szóval a táblára felírta. Így:

I. *A hidegség ellen való védekezése:*

a) Tollazat. (A tollak leírása, a tollak mineműségének foglalatja.)

b) Olaj. (A tollak felületén levő olaj-anyag haszna.)

c) Mirigy. (Ahonnan a zsiradékot veszi tollai bekenéséhez.)

II. *Úszás.*

a) Zsír. (A testsúly hatásában a vízben való tartózkodásra.)

b) Lábak. (A lábalkotás, uszohártyák.)

c) A tollazat közötti levegő járás.

d) A test léghólyagja és alakzata.

e) A csontok belső üressége.

f) A kormányzó és evező tollak.

III. Táplálkozás.

- a) A fogazat alkotása (Szűrőkészülék.)
- b) A gyomor.
- c) Téli tartózkodás.

IV. Veszély elleni védekezés.

- a) Alámerülés.
- b) Gyorsuszás.
- c) Repülés.

A négy csoportozatot a gyermekek összefoglalták egy teljes egészben, miközben ismételten csakis azt mondták el, amit be is mutattak. Itt kitűnt, hogy a mit a gyermekek láttak és megfigyeltek, azt megértették és úgy az alakzataból, mint a minőségből következéseket tudtak vonni a testrész használhatóságára, annak felhasználási módjára. Az egész eljárás után az egyes különálló csoportozatok, mint az egésznek fontos, szükséges részeiként váltak ki, amik együttvéve kerek tökéletes képet nyújtottak a vízimadarak leírásáról. Kiemelendőnek tartom azt, hogy *Henkler Pál* igen ügyesen tudta kiaknázni ezt a természetrajzi órát a természet megismerésére. A következtetések a természet rendjének megismerésére igen sikerültek voltak, ugyszintén a gyermekek feleletei érdekesek és megkapók.

Pintér Zsigmond.

KISEBB KÖZLEMÉNYEK.

Háboru és alkohol. Ez volt a címe annak a felolvasásnak, melyet dr. *Szalkay Gyula*, fővárosi tanár tartott az eisenachi (Németország) békeegyesület gyűlésén. A tartalmas felolvasásból a következő gondolatokat jegyezzük ki:

Azt már mindenki tapasztalta, hogy ha az utcán szerencsétlenség történik, pl. valakit elgázol a villamos, akkor mindenki odasiet, mindenki segíteni akar, balzsamot nyújtani, sebeket gyógyítani. Ha tömegszerencsétlenség történik: tűzvész pusztít el egy várost, felhőszakadás tönkretesz egy egész vidéket, az egész ország visszhangzik a jajgatástól. Ilyenkor az emberi szívben lakozó szeretet jut érvényesülésre, embertársaink panasza megindítja szívünket, adunk és segítünk, ahogy bírjuk.

Ez azonban csak általánosságban van így. Nemcsak egy ember akad, aki mondja: „Az én pár garasom úgy sem segítene, adjanak a gazdagok.” „Engem is ért már szerencsétlenség és senki sem könyörült rajtam”, mondja egy másik.

Látjuk, hogy durvaság, oktalanság és igazságtalanság még mindig vezérlő motivumai a mindennapi életnek. Ezeket ki kell irtani, ezek ellen küzdeni kell. Az újabb jóléti intézkedések mind: állatvédelmi, béke és alkoholelles egyesületek ezt célozzák. Felvilágosodást, békét, jólétet — tehát boldogságot akarnak ezek terjeszteni.

Szinte hallom az ellenvetéseket: „Háború volt, mióta a világ fennáll és háború lesz, míg emberek vannak a földön. Butaság az egész egyesület! — „Akár belépek, akár nem, én velem semmit sem nyer az egyesület. Sokkal kisebb ember vagyok, mintsem az egyesületnek hasznára lehetnék!”

Ezek azon nézetek, melyeket mindennap lehet hallani. Erre azt felelem, hogy éppen a kicsinyek azok, kik mindenütt nagyot alkotnak. A hernyók bizonyára nagyon kicsiny és jelentéktelen lények, de ha összetartanak, egy gyorsvonatot is meg tudnak állítani. (Tényleg megtörtént.)

És az embernek, az élőlénynek e Góliátjának, az ő vasakaratóval nem volna elég ereje küzdeni a militarizmus ellen és azt legyőzni? Bizony szégyen mondani, egyes ember nem segíthet a bajon. Nekünk zárt falankszokban kell előre haladni, ember ember mellett és 500 év múlva, vagy mondjuk akár 1000 év múlva kiirtjuk a háborut és nem lönek ágyuval élő emberekre. Békebiróságok létesülnének és ezek döntenek majd az emberek véleménykülönbségében.

Mi a háború? Tömegszerencsétlenség, mely hirtelen jön, mely nem egyeseket érint, hanem megremegteti az egész ország alaposzlopait, mely kiragadja a családból a tápláló atyát, a reményteljes fiút, a boldogságot ígérő vőlegényt; mely özvegyeket és árvákat teremt, melyben a nép virága: a jövő generáció elpusztul, nyomo-

rékká lesz, halálfélelem, őrjöngés vesz erőt rajta, elevenen sirba száll; amelyben házakat, gazdaságokat, falvakat és városokat lőnek össze, tüzvel elpusztítanak, amelyben tisztos nőket, ártatlan leányokat meggyaláznak, melyben rabolnak és lopnak; amelyben a menekültek, mint nyomorékok tengetik életüket. *Ez a háboru.* És a háború következményei: éhínség, koldusbot, pestis és kolera. Egy félszázad gyakran kevés, hogy a nép kiheverje a háború csapását.

És mi az alkohol? Egy csúszó-mászó, ravasz mérég, mely a nélkülözhetetlen barát álarcát ölti magára, hogy annál jobban elveszen bennünket. Sör, bor, likőr, pálinka, rum, cognac alakjában közelíti meg az embert. Édeskés, jóízű, megszeretik, felfrissíti a szellemet, feloldja a nyelvet, vidámmá és szellemessé tesz, bátorságot önt, szerelemittassá tesz, elfelejtet bút és gondot és pihánatokra boldoggá teszi az embert. Azt akarjuk, hogy gyermekeink, kiket annyira szeretünk, szintén oly boldogok legyenek és azért őket is az ivásra szoktatjuk. Az emberiség ma részeg kompánia. Német-, Francia- és Oroszországban épp oly mértéktelenül isznak, mint Olasz-, Magyar-, Spanyol és Angolországban.

És mit mond az exakt tudomány: a lélektan, a fiziológia, a kémia és az orvostudomány? Az alkohol ugyanolyan mérég, mint az opium, a morfium és más toxidok. Az alkohol a legveszedelmesebb mérég, biztosan és feltétlenül öl, nem mindjárt, hanem tíz, húsz év múlva megtámadja az ember minden szervét: az agyat, a szívet, a májat, a vesét és a gyomrot. Az alkohol az idegek és a sejtek mérge. És evvel megmagyaráztuk, hogy miért ideges az egész világ. Az egész világ iszik, tehát mindenkinek az idegei megzavarodnak, túlzgatottak. Iszik az apa és az anya, tehát a gyermekek is idegesek, noha eddig még nem ittak.

De az alkohol a sejtek mérge is. Minden korty sör, minden csepp bor megöl néhány sejtet a testben. Igaz, testünk billió ilyen sejtből áll és azért 60 és 80 évig is élhetünk, ha olyan szerencsés konstitúciónk van, hogy ma az agyban, holnap a gyomorban, holnapután a lábban, azaz mindig a test más-más részében hal el néhány sejt. De ha a mindennapi ivás következtében a sejtpusztítás csak egy szervben lép fel, pl. a vesében, a szívben, vagy gyomorban, akkor vese, szív vagy gyomorbetegek leszünk és tíz év alatt elpusztulunk. Ez az oka annak, hogy annyi fiatal ember hal meg 34—40 éves korában. Gondolkozzuk csak egy kicsit és meglátjuk, hogy milyen nagy a halandóság. Kérdezzük csak a hatvanéves embereket, hogy hol vannak iskolatársaik és remegéssel fogjuk konstatálni, hogy ezeknek alig él már a hatodrésze. Ezt pedig csak a *mindennapi* ivás okozta.

Minden faluban, minden városban több özvegyasszony van, mint özvegyember, mert az asszonyok ritkábban és kevesebbet isznak, míg a férfiak naponta isznak, m. p. mindig csak kelt, vagy főtt italokat, és sohasem az egészséget megtartó és isteni adományt, a *vizet*.

Egy kiváló angol államférfi azt mondja, hogy a szeszes italok által több ember megy tönkre évenként, mint a háborúk, epidémiák, kolera és pestis következtében együttvéve. És igaza van, mert a hirtelen halálesetek, szív- és agyszélhűdés, mind az alkohol következményei.

Az alkohol fogékonytá teszi az ivót és családját minden betegségre, a szervei kevésbé ellenállóképesek, innen a tuberkulózisok, epileptikusok nagy száma olyan házakban, hol sokat isznak. Az alkohol legfőbb okozója a szegényedésnek, a nyomornak és az emberiség degenerációjának.

Kötelessége tehát minden művelt embernek, ki szívén viseli a jövő emberiség sorsát, támogatni azt a mozgalmat, mely a háboru kiirtását tűzte ki célul, valamint mindent megtenni, hogy embertársait az alkoholélvezet káros voltáról felvilágosítsa.

*

Élő állatok az osztályban. * Sikeres növényteni tanítást élő növényanyag nélkül el sem tudunk képzelni. Az állattani tanításban azonban ezen elv nem örvend ilyen általános elterjedésnek. Eddig csak az akvárium és a rovargyűjtemény szereztek maguknak honossági jogot az iskolában. Tehát csak alacsony rendű állatokat szemléltettek eddig élő példányokban. Pedig kívánatos, sőt szükséges volna, éppen a magasabbrendű állatokat élve bemutatni, miután ezeken tanítjuk az alsóbb osztályokban az első biológiai adatokat. Általánosságban már kezdetben meg kell elégednünk preparációkkal és képekkel, tehát holt dolgokkal, hogy az élet nyilvánulásait megfigyeljük. Ez gyakran tőrhetetlen. Amikor szemléltetni szeretnénk és akarunk, ott szavakat kell használnunk.

Néhány hónap óta megpróbáltam élő magasabb rendű állatokat is a természetrajzi órán bemutatni és ezek által a gyermekeket az élettanba bevezetni. A bemutatott állatok néhány a következő:

Kutya. A bemutatott példány egy vadászkutya volt, melyet egy tanuló elhozott. Az asztalra tettem és nagyon illedelmesen viselkedett. Gazdája kinyitotta száját és megmutatta fogait. A helyén aztán sok szőr maradt hátra és mi a szőrváltásról beszélhettünk. Az állat járása közben hallottuk, hogyan ütődnek karmai a földhöz. Gazdája aztán, előbb végigmenvén az egész osztályon, egy pad alá bűjt. A kutya, melyet én szijon vezettem, nyomon követte, orrával a földet szimatolva, de elment a rejtekhely mellett és megállt a fiú rendes helye előtt, ahol iskolaszerei feküdtek. Innen csak nehezen volt elmozdítható. Egy második keresés alkalmával rögtön megtalálta urát, az osztály nem kis ujjongása közben, mely a legnagyobb feszültséggel követte a kutya mozdulatait. Jutalmul a kutya egy csontot kapott, melyet művésziességgel megfogott.

Macska. Az iskolaszolga macskáját hozta be egy fiú. Túrta a simogatást és a megfigyelést. Karmait nem lehetett látni. Előzetes megbeszélés szerint a fiú egyszerre leeresztette karjait. De a macska nem esett le, mert villámgyorsasággal megfogódzott karmaival a fiú kabátjában. Mikor az osztályon keresztül szaladt, a legnagyobb csend dacára semmit sem hallottunk mozgásaiból. Ugyanezt a macskát megfigyeltük játszása és verébfogdosása közben, láttuk azt is, hogyan próbált egy fára mászni.

Hasonló módon mutattam be a gyermekeknek az *egeret*, a *sündisznót*, a *galambot* és még más állatokat. Alacsony rendű állatok bemutatása, mint a hal, a béka, csiga, hangya stb. még kevesebb nehézségbe kerül.

Egy dolog mindenestre kitűnik már ezen kevés példából is. Az t. i., hogy egész sereg biológiai megfigyelést csakis élő állaton lehet tenni, nem pedig preparált vagy festett állaton. Ilyen kísérletek által alapját adjuk az élettani tudásnak. Erre aztán már inkább ráraakhatjuk az analógiák mesterséges épületét és nem kell félnünk, hogy tanítványaink hamis fogalmakat nyernek.

Természetes, hogy hazai állatvilágunk igen sok példányát nem hozhatjuk az osztályba. De „ha a hegy nem jön Mohamedhez, Mohamed megy a hegyhez“. A szarvasmarhát, a kecskét nyáron a legelőn figyeltük meg, a lovat künn az utcán, a hattyút a folyón és így tovább.

Persze nem mindig mutathatjuk meg azt, amit éppen akarunk. De ez nem baj. Valamit mindig meg lehet figyelni és egy állatot sem mutatunk meg az osztálynak anélkül, hogy biológiai tudása ne bővülne. („Pädagogische Reform.“)

* * *

A gyermekek elfáradása tanítás közben mindennapi dolog. Különösen az inasiskolai tanítók panaszkodnak sokat, hogy a fiúk a legjobb és legbuzgóbb tanítás ellenére is elfáradnak, a második órában elalszanak és nem képesek a tanítás menetét követni. Hiszen ez nem is csoda. Tudjuk, hogy a mesterek mily mértéktelenül használják ki az inasok munkaerejét. Egy ilyen 12—14 éves fiúnak kora reggeltől késő estig kell talpon lennie, ide-oda szaladgálni, nehéz terhet cipelni. És mindezekhez hozzájárul a rossz és elégtelen táplálkozás, a gyakorta durva bánásmód. Csoda-e tehát, ha a fiú az iskolában nem tud figyelni és fizikai és szellemi ereje felmondja a szolgálatot és pihenés után vágyik. Ezeket persze csak alapos szociális reformokkal lehetne segíteni és az iskola és tanító tehetetlen ezen viszonyokkal szemben. A német Schulmeister azonban sohasem esik kétségbe. Mindenre talál valami ellenszert. Így az egyik a „Fortbildungsschule“ egyik számában azt ajánlja, hogyha észrevesszük a tanulók elfáradását, hamar nyitassuk ki az ablakokat, a fiúkat felállásra vezényeljük és különböző kar- és lábgyakorlatok közben néhány percig mély lélegzetet vétessünk. Véleménye és tapasztalata szerint a fáradtság, mintha elfújták volna, nem vehető többé észre és nem kell sajnálni azt a kis idővesztést és rendetlenséget, amivel ez jár.

* * *

Képek az amerikai iskolaügyről. A porosz kereskedelmi miniszterium nemrég adott ki egy vaskos kötetet „*Uti jelentések Északamerikáról*“ címen, mely ugyan legnagyobb részében iparral és ipari továbbképzéssel foglalkozik, de melyben néhány értékes adatot az amerikai népiskolai ügyről is találunk. Persze nem minden

új, ami a jelentésekben van. De oly helyesen és jól van elmondva, hogy az ember szívesen elolvassa. A vélemények nem egyformák. Az egyik utazó kedvezőbben ír az amerikai viszonyokról, mint a másik. De az összes jelentésekben visszatükröződik az a mély benyomás, melyet az amerikai viszonyok a látogatókra tettek. Hogy a fényoldalok mellett árnyoldalok sem hiányozhatnak, ezekből a jelentésekből is kitűnik. A következőkben csak néhány érdekesebb képet ragadunk ki.

1. Nemzeti tanítóegyesület.

Közvetlen a háború kitörése előtt (1857.), midőn az Unió és a szétválasztás kérdése minden más kérdést hátraszorított, alakult meg a National Teachers Association. És az Unió győzelme után újra rendezték ezt az egyesületet és életbe léptették annak mai szervezetét. Ma egy hatalmas szövetkezés, mely az Egyesült Államok egész nevelésügyét átfonja. Az 1903-ban Bostonban tartott évi közgyűlésén több mint 32.000 tag jelent meg az első egyetemek rektorától a legszegényebb falusi tanítónig. Tanácskozásai, előadásai és bizottságainak jelentései mély hatással vannak az Atlanti óceántól a Csendes tengerig, a Kanadai tavaktól a Mississipi torkolatáig.

2. Az amerikai népiskola jellege.

Az amerikai iskola nemzeti jellege abban nyilvánul, hogy igen elterjedt, sok államban törvényesített szokássá vált, tanítási időben kitűzni az Unió zászlóját az iskola épületére.

Az új amerikai iskola egy Public School, azaz egy olyan iskola, melyet a közösség alapított, a közösség fentart, a közösség igazgat és mely a közösségnek szolgál *tandíj fizetése nélkül*.

Az iskola a következő részekből áll: 1. A gyermekkert, 4—6 éves gyermekek számára. 2. Az elemi iskola nyolc éves kurzussal. 3. A középiskola négyéves kurzussal. 4. A kollegium 4 éves kurzussal. 5. Az egyetem. Mindegyik fokozatnak az a fő rendeltetése, hogy a növendékeit a következő fokozatra előkészíti.

A nyilvános iskola *független minden egyháztól. Vallástant nem tanítanak és még statisztikai célokra sem kéri számon a növendékek hitfelekezését*. Rövid ájtatoskodások, melyek épületes beszédek vagy a biblia valamely szakaszának felolvasásából állnak, itt is szokásosak és minden tanulóra kötelezők. A szabad délutánok, a szombat és vasárnap a különböző hitfelekezeteknek állnak rendelkezésére vallástan tanítása céljából, persze az iskolán kívül és senkire sem kötelezően. Az egyes felekezetek azonban saját iskolákat is tartanak fenn, az elemi iskolától kezdve az egyetemig, melyek a nyilvános iskolákkal versenyeznek. Amint általában az amerikai iskolakötelezettséget, de nem kötelező iskolát ismer.

3. Az amerikai tanítónő.

Kiváló munkát végez, különösen az alsófokon, az amerikai tanítónő, mint nevelőnő. A Teacher szó, ha csak külön nincs megjelölve, Amerikában nőnemű és az amerikai ifjuság legnagyobb része tanítónők vezetése alatt nő fel. Ez csak azon társadalmi állás mellett lehetséges, melyet a nő odaát elfoglal. És a nő ezen társadalmi állása viszont a tanítónő népmívelési szerepével van kapcsolatban. A jelentéstevők megemlítik, hogy Chikagóban láttak egy fiatal leányt egy 30—40, részint felnőtt, részint serdülő férfiakból és nőkből álló osztályt vezetni olyan mesteri és tapintatos módon, hogy ők bizonyos szégyenkezéssel vallották be egymásnak, hogy ezt európai nagyvárosban nem tartanák lehetségesnek. A középiskolai tanítónők tudományos kvalitása azonban nagyon sok kívánni valót hagy hátra.

4. Tanuló és tanító.

A törekvés *az egyén kifejlődésére* meglátszik az amerikai tanulókon. Ez már külsejükön is észrevehető. Tiszták és jól vannak öltöztetve, szabad és öntudatos fellépést mutatnak, az idegen jelenléte nem hozza őket zavarba.

Ennek a törekvésnek legjobb nyilvánulása a *tanulásvágy*, mely szakavatottak véleménye szerint általánosnak mondható. Minthogy a tananyag a tanulók egyéniségéhez van szabva, az osztályban közömbösséget vagy tulfeszültséget nem lehet találni. Lustaság nem is fordul elő. Akárhány felnőtt, vagy serdülő nehéz munkával keresi meg azon eszközöket, melyekre a felsőbbiskolai tanulás folytatása céljából szüksége van.

Mindezekből mintegy magától értetődik, hogy *a tanító épp úgy, mint más felnőtt, nem az a tekintély a gyermekek előtt, mint nálunk.* Hivatása semmiféle erkölcsi nimbuszt nem kölcsönöz neki. A tanító a község alkalmazottja, mindig egy évre van szerződötve, aki munkanapok szerint kapja fizetését és aki állásában nagyon is függ a változó iskola-elöljáróság jóindulatától, a tanítási működésében a rektor nézetétől, egész cselekvésében pedig a szülők és tanulók kritikájától, anélkül hogy hivatalának méltósága őt megvédené.

Nem is lehet itt beszélni *tanítoságról*, de még *nőtanítoságról* sem, mert a legtöbb tanítónő csak addig tanít, míg férjhez nem megy, vagy jobb foglalkozást nem kap. Az átlagos működési idő 8 esztendő.

5. Általános népiskola.

Azáltal, hogy az iskola szegénynek és gazdagnak egyaránt nyitva áll, *gyengül az osztálygyűlölet*, miután a különböző társadalmi rétegek legalább ifjúságukban érintkeztek egymással és megértették egymást. Ez az egyenlőség *emeli a szegények öntudatát és munkakedvét és az élet helyesebb felfogására ösztönzi a gazdagokat.*

Rózsa Ede.

TÁRCA.

Chanuka lángok.

Irtta Rosenfeld Morris.

I.

Lángok, oh ti édesek,
A ti kedves fényetek
Szépeket beszél;
Merész hősi bátorságról,
Véres harc és hős halálról,
Csak emléke él.

Fényeteknél, mely csillámos,
Álom környez délibábos,
S álmom mit regél?
Hogy egykoron a zsidó ősök
Voltak világverő hősök,
Mult emléke él.

Kiválasztva nemzetséged,
Volt jogod, s igaz törvényed,
Éltél szabadon.
Kormányoztad országodat,
Éreztetted hatalmadat
Kelet s nyugaton.

Lángok, oh ti édesek,
A ti kedves fényetek
Hegedt sebet fakaszt!
Egykor és ma! Ezt fájlalom,
Egykor és ma! Ez bánatom
És nem lelek vigaszt.

II.

Nem vala mindig könny a szemünkben
S nem zokogott bánatban a nép,
Ércbuzogány is rezge kezünkben,
Harcba ha méne vitéz seregünk.

Bősz gyűlölönket gunykacaj érte,
És ha hitünk vagy nemzeti létünk
Elbizakodva bántani merte:
Sujtá menydörgő haragunk.

Ám az idők vad fergetegében
Kinzó rabság járma alatt,
Folyton fogyva, s törve erőben,
Hősi erényünk folyton apadt.

Régi vitézség fogyva fogyott bár
S helyébe mi lépe? a kétely;
Ámde azért a hasmonei vér
Lüktet erünkben, s nem hala el.

Úztek a népek vészbe, halálba,
Vér patakokban ömle sebünkből,
Régi tüzünk nem hamvada még sem
S nem halt ki a hit a szivünkből.

Türtük a kinzás vérviharát,
Gyöngé a test, nem bírja tovább,
Ámde az eszmét oh nemzetek!
Azt soha meg nem ölhetitek.

Fordította Zollner Albert.

EGYESÜLETI ÉLET.

Tudósítás.

A központi választmány 1906. november 20-án ülést tartott, melyről a következőket jelentjük:

Elnök: Kornfeld Gyula.

Jegyző: Hajnal Jakab.

Jelen voltak: Adler Simon, Bárd Rezső, Csukási Fülöp, Györi Adolf, Mendl Lajos, Müller Adolf, Révai Miksa, Rózsa Ede, Tolnai J. Béla és Wolf Armin.

Távollétüket kimentették: Balla Bernát, Dőri S. Zsigmond, Lederer Ábrahám, Ózer Zsigmond, Reif Jakab, Schichtancz Ármin és Stern Ábrahám.

1. Elnök megnyitván az ülést, felolvastatja az 1906. október 23-án tartott rendes választmányi ülés jegyzőkönyvét, melyet a választmány megjegyzés nélkül hitelesít.

2. Elnök jelenti:

a) *Salamon Nátán*, a pesti izr. hitközség hitoktatója, közp. választmányunknak e ciklus óta tagja, november hó 5-én hosszas szenvedés után elhunyt. A megboldogult kötelességtudó, lelkiismeretes és buzgó tanító volt, hűséges baráti kartárs, egyesületünk javáért mindenkor készségesen fáradozó tagtársunk.

A választmány felállással adja külső jelét megboldogult tagtársunk halála felett érzett fájdalmának, részvétének pedig a mai ülés jegyzőkönyvében ad maradandó kifejezést. Egyszersmind tudomásul veszi, hogy a vezetőség a választmány nevében a megboldogult özvegyéhez részvétiratot intézett, a halálet napján gyászjelentést adott ki és a temetésen testületileg vett részt. A választmány egyuttal kiutalványozza az özvegynek az alapszabályszerű 400 korona özvegyi segélyt.

b) *Dr. Weinmann Fülöp*, udvari tanácsos, a pesti izr. hitközség elnöke, levélben köszöni meg a megválasztatása alkalmával hozzáintézett üdvözlő iratot. Tudomásul szolgál.

c) Néhai *Bánhegyi István*, Békés vármegye nyug. kir. tanfelügyelőjének családja levélben köszöni meg a haláletkor kifejezett részvétünket. Tudomásul szolgál.

d) Megbizott ügyvédünk: *Dr. Scheer Béla*, készpénzben beszolgáltatja a bold. *Dr. Jókai Mór* hagyatékából felvett 500 korona alapítványi összeget.

A választmány ez 500 koronának az egyesületi, *Dr. Jókai Mór* nevét viselő alapítványi tőkéhez való csatolását határozza el.

e) *Balla Bernát*, közp. választmányunk tagja november hó 20-án meg-nősült. A vezetőség a választmány nevében táviratilag üdvözölte. Örvedetes tudomásul szolgál.

f) *Lederer Ábrahám*, nyug. képzőintézeti igazgató, egyesületünk alapító és tiszteletbeli tagja, a magyar zsidó tanítóság nagyrabecsült, érdemekben gazdag mestere, 1907. január 8-án tölti be életének 80-ik esztendejét.

A választmány elhatározza, hogy *Lederer Ábrahámot* e mindnyájunkat megörvendeztető alkalomból feliratilag üdvözli és e feliratot küldöttség útján nyújtja majd át.

g) *Deutsch Jakab*, a pesti izr. fiúárvaház elnöke, egyesületünk pártoló tagja és jótévője e hó folyamán tölti be 70-dik életévét. A fiúárvaház bizottsága tiszteletére november 25-én ünnepélyt rendez, melyre egyesületünket is meghívta.

A választmány elhatározza, hogy az ünnepeltet feliratban üdvözli.

h) *Dr. Zsengeri Samu*, székesfővárosi polg. iskolai tanár e hónapban tölti be tanítói működésének 50-dik évét. Volt tanítványai és tisztelői decem-

ber hó 2-án ez alkalomból jubileumi ünnepséget rendeznek, melyre egyesületünket is meghívták.

A választmány elhatározza, hogy az ünnepeltet, ki egyesületünknek régi tagja, ez alkalomból feliratilag üdvözli és az üdvözlő irat átnyújtását küldöttségre bizza; a küldöttség vezetésére felkéri *Bárd Rezső* választmányi tagot.

3. A választmány a *Salamon Nátán* elhalálózása folytán megüresedett választmányi tagságra behívja a sor szerint következő *Szóllósi Jenő* póttagot.

4. Az elnökség indítványára a választmány elhatározza, hogy következő üléseiben a folyó ügyeken kívül a le nem tárgyalta indítványokat fogja napirendre tűzni. Ez indítványok előkészítésére bizottságot küld ki, melynek tagjai: *Adler Simon*, *Bárd Rezső*, *Révai Miksa*, *Rózsa Ede* és *Wolf Ármin* központi választmányi tagok.

5. A választmány a következőket, kik egyesületünk alapítása óta annak rendes tagjai, kérésükre 1907. január 1-jétől kezdődőleg, alapszabályaink 5. §-ának 3-dik bekezdése értelmében a tagsági díjak fizetése alól felmenti: *Goldberg Mayer*, Budapest, *Klingenberg Jakab*, Pécs és *Ózer Zsigmond*, Budapest.

6. A választmány egy rendes tagnak betegségyképen 50 koronát szavaz meg.

7. A választmány az *Erzsébet-alap* kamatjaira kiírt pályázat folytán beérkezett 4 kérvényt tárgyalván, elhatározza, hogy ezúttal nemcsak az idej, hanem a múlt évben, pályázó hiányában ki nem adott kamatokat is kiosztja.

A választmány az így esedékes 2 kiházasítási segélydíjat *Böhm József* kisbéri tanítónak és *Schwarcz Márk* váci tanítónak ítéli oda.

8. A választmány a következő új tagokat veszi fel:

a) *Pollák Miksa* magyarkanizsai tanítót, 20 éves, utánfizetés kötelezettsége nélkül,

b) *Sonnenschein Zsigmond*, eszéki tanítót, 26 éves, utánfizetés kötelezettsége nélkül.

Az új tagok felvételi okmányait csak a folyó évi 8 korona tagsági díj lefizetése után kapják meg.

9. *Csukási Fülöp* egy adott esetből kifolyólag felhívja a választmány figyelmét, hogy egyesületünk, mint a zsidó tanítóság anyagi és erkölcsi érdekeinek hivatott őre, forduljon a pesti izr. hitközség Elöljáróságához azon tanítók és hitoktatók érdekében, kik a pesti izr. hitközség oktatásügyének szolgálatában éveken át bár éves, teljes óraszámú megbizással működnek, ezen szolgálati idejük azonban rendszeresítésük esetén nyugdíjjogosultságuk éveibe még sem számítódik be. Meg van győződve, hogy a pesti izr. hitközség, mely tanítóinak jogos kérései elől eddig sem zárkózott el, gondoskodni fog arról, hogy a teljes órászámmal működő óradíjasoknak ezen szolgálati évei a nyugdíjgyesület szabályzatai szerint a nyugdíjjogosultság idejébe utólag beszámíttassanak.

Ugyancsak felemlíti, hogy a pesti izr. hitközség elhalálozott tanítói és hitoktatói özvegyeinek azon polgári év végéig adja ki a fizetést, amelyben a halálozás megtörtént; így tehát a hitközség az év első felében elhalálozottak özvegyeinek a törvényelőírta hat hónapnál tovább is fizeti meghalt férjeik fizetését. De e szabályzat mellett megesik, hogy a polgári év utolsó hónapjaiban elhalálozottak özvegyei férjük fizetését csak 1, vagy 2 hónapig húzzák, annak ellenére, hogy a törvény elrendeli, hogy a tanító özvegye a halálozástól számított 6 hónapon át húzza férjének fizetését. (1868. 38. t.-c. 140. §.)

Indítványára a választmány elhatározza, hogy memorandumban fordul a pesti izr. hitközség elöljáróságához, melyben ez intézkedések megváltoztatását, illetve helyesbítését kéri.

10. *Csukási Fülöp*, mint a magyar Tanítók Országos Bizottságának választott tagja jelentést tesz a november 18-án tartott közgyűlésnek lefolyásáról,

melyen egyesületünk képviselőjében volt jelen. Ismerteti a tanítóságnak ott megnyilatkozott közvéleményét a fizetésrendezés ügyében és a közgyűlésen hozott határozatokat. E jelentés alapján élénk vita fejlődik, melynek eredményeképpen *Csukási Fülöp* és *Rózsa Ede* indítványára a következő határozatokat hozza:

a) Egyhangulag csatlakozik az Országos Bizottság közgyűlésének határozataihoz és a zsidó tanítóság nevében is fentartja a magyar tanítóságnak a fizetésrendezésre vonatkozó azon követelményeit, melyek a VI. egyetemes tanítógyűlés határozataiban kifejezésre jutottak. E határozatáról átiratilag értesíti az Országos Bizottságot.

b) Megbízta az elnököt, hogy mihelyt az Orsz. Bizottságnak a VII. egyetemes tanítógyűlés rendezésére vonatkozó felszólítása hozzánk beérkezik, egyesületünk nevében oly irányú feleletet küldjön, hogy a magyar zsidó tanítóság a VII. egyetemes tanító gyűlésnek mielőbbi egybehívását kéri.

c) Felkéri elnök-szerkesztőt, hogy lapunk decemberi számában összefoglaló tájékoztatást nyújtson a magyar tanítóságnak a fizetésrendezés ügyében megindított mozgalmairól. Egyszersmind lapunk következő számaiban állandóan foglalkozzék e kérdéssel és helyet adjon a tagtársaink által beküldendő felszólalásoknak.

d) Amennyiben pedig a ministerium intézkedései ez ügyben a közel jövőben nem nyujtanának gyökeres orvoslást, fel fogja szólítani összes fiókköreinket, hogy kivételesen 1907. peszach hetében rendkívüli üléseket tartsanak, amelyeknek fő, esetleg egyetlen tárgya a fizetésrendezés ügye legyen.

e) Amennyiben az Orsz. Bizottság a VII. egyetemes tanítógyűlést legközelebb összehívna, fel fogja szólítani úgy a fővárosi, mint vidéki zsidó tanítóságot, hogy ezen minél nagyobb számban, tevékenyen részt vegyenek.

f) Az 1907. év nyarán tartandó rendes közgyűlésünk napirendjének első tárgyává a fizetésrendezés kérdésének megvitatását tűzi ki.

A választmány egyúttal elhatározza, hogy az Orsz. Bizottság felkérésére megfelelő összeggel hozzájárul az agitacionális költségek fedezéséhez.

Levelezés.

Az Orsz. Izr. Tanítóegyesület tekintetes Elnökségének

Budapesten.

Igen tisztelt Elnökség!

Az Orsz. Izr. Tanítóegyesület központi választmányának a t. elnökség útján tolmácsolt üdvözlétéért fogadják őszinte köszönetemet. Igaz örömmel tölt el a tudat, hogy felekezeti közösségünk oly érdemes tényezője, mint minő az Orsz. Izr. Tanítóegyesület, bizalommal néz működésem elé és csak természetes, hogy a felekezeti tanügy lelkes gondozása által e bizalomra érdemessé is akarok válni.

Kitünő tisztelettel

Budapesten, 1906. november 4.

Dr. Weinmann Fülöp,
elnök.

Az Orsz. Izr. Tanítóegyesület Elnökségének

Budapesten.

Nagyságos Elnök Úr!

Jóleső érzéssel töltött el az a meleg részvét, mellyel a mélyen tisztelt Országos Izraelita Tanítóegyesület szeretett atyám elhunytáról megemlékezni szives volt.

Az elköltözött tágabb családjának könnyeit látom a mélyen tisztelt egyesületnek hozzám intézett résztvevő soraiban, ami fokozottabb mértékben teszi becsessé a közpályától régen visszavonult harcosról való kegyeletes megemlékezésüket.

Fogadja mélyen tisztelt Elnök úr családom nevében is mély köszönetemet, és kegyeskedjék azt az egyesület igen tisztelt tagjaival is közölni.

Kiváló tisztelettel vagyok
Budapest, 1906. nov. 2-án.

a gyászoló család nevében is kész szolgája
Bánhegyi Aladár,
állami ipari szakiskolai felügyelő.

Tekintetes Kornfeld Gyula elnök Úrnak

Budapesten.

Kedves jó Barátom Uram!

Életfolyásom azon határpontjához jutottam, hogy az általam mindenkor szeretett iskolától megváltam. A kegyelmes miniszter úr jóváhagyta a múlt év. július 12-én beadott kérvényemet és elrendelte nyugdíjaztatásomat. November 12-én váltam meg szeretett tanítványaimtól és az igen tisztelt Kartárs uraktól.

Ezt a fontos tény első sorban Neked, mint régi jó Barátomnak és mint egyesületünk nagyérdemű Elnökének adom becses tudomásodra. Hogy mit tettem és mire törekedtem 46 évi működésem ideje alatt, annak megítélése nem tartozik rám. Csak azt jegyzem meg, hogy a legjobb intenciók vezéreltek és sarkaltak tanítói törekvésemben. Neked, édes Barátom, és az Orsz. Izr. Tanítóegyesület élén álló kiváló vezérférfiaknak sokat köszönhetek: hivatásszeretetet, kitartást és lankadatlan munkásságot. Aldjon meg benneteket, kedves jó Barátim, a mindenható Isten és kérve kérem, ne vonjátok meg tőlem a jóindulatot a jövőben sem.

Szívélyes üdvözlettel szerető barátod
Klingenberg Jakab.

Pécs, 1906. nov. 16.

Folyó évi november hóban befolyt tagdíjak és gyűjtések kimutatása.

a) Pártoló tagdíj:

	kor.		kor.
Abel Bernát, Budapest	10.—	Izr. hitközség, Léva	10.—
Dr. Blau Lajos, Budapest	10.—	Izr. hitk., Nagyszentmiklós	10.—
Chevra Kadisa, Győr	10.—	Izr. hitk., Orosháza	10.—
Dr. Fischer Gyula, Budapest	10.—	Izr. hitközség, Pápa	10.—
Izr. iskolaszék, Igó	10.—	Szabolcsi Miksa, Budapest	10.—

b) Rendes tagdíj:

	1906-ra kor.	hátr. kor.		1906-ra kor.	hátr. kor.
Anhaltzer Jakab, N-Szt. Miklós	8.—	—.—	Buxbaum Jakab, Kismarton	2.—	6.—
Balog Herman, Jászberény	8.—	—.—	Czakó Jakab, Bártfa	8.—	—.
Barta Fülöp, Veszprém	8.—	—.—	Dénes S. Sándor, Kunmadaras	4.—	—.—
Barta Mór, Balassa-Gyarmat	8.—	—.—	Ehrenthal Mór, Nagyszombat	6.—	2.—
Bergmann Armin, Luki	—.—	4.—	Elsász Manó, L-Rózsahegy	8.—	—.—
Blau Samu, Körmend	8.—	—.—	Fehér Sámuel, Lacháza	8.—	—.—
Blumenthal Aron, Farkasd	8.—	—.—	Friedmann Lipót, Ungvár	8.—	—.—
Borsovai Lázár, Mezőlaborc	4.—	—.—	Geiger Miksa, Esztergom	8.—	—.—
Blumschein Lipót, Esztergom	8.—	—.—	Glück Mór, Mezőtúr	8.—	—.—
Braunfeld Mór, Ungvár	8.—	—.—	Goldberg Mayer, Budapest	4.—	—.—
Brill Géza, Vittenz	8.—	—.—	Gyarmati Sámuel, Miskolc	8.—	—.—
Brüll Salamon, Vágújhely	—.—	4.—			

Haas Mór, Péczel	8.—	—	Sági József, Kisbér	8.—	—
Habermann József, Eperjes ...	4.—	4.—	Sipos Lipót, Szarvas	4.—	—
Hamburger Ignác, A. Szántó	8.—	—	Scheer Aron, Kiskőrös	8.—	—
Hegyi Ignác, Hajdunánás	—	12.—	Schichtancz Ármin, Budapest...	8.—	—
Hercz Bernát, Kisjenő	8.—	—	Schlesinger Benő, Igló	—	10.—
Herczka Henrik, Kürth	4.—	4.—	Schönberger Mór, Huszt... ..	6.—	2.—
Hevesi József, J.-A.-Szállás ...	8.—	—	Schwartz Károly, Barcs	4.—	—
Horovitz Simon, Budapest, ...	4.—	—	Schwartz Márk Vác	4.—	4.—
Jellinek József, Pozsony	8.—	—	Stahlberg József, Pásztó... ..	8.—	—
Kállai Ignác, Divék-Ujfalu	4.—	—	Stark Mór, Szenic	8.—	—
Kertész Ödön, S.-A.-Ujhely	4.—	4.—	Stern Géza, Guta	8.—	—
Klein Mór, B.-Sz.-László... ..	4.—	—	Stern Sámuel. Sz.-Somlyó ...	2.—	6.—
Kovács Lajos, Gyöngyös	8.—	—	Strausz Zsigmond, Z.-Tapolca	8.—	—
König Géza, Szegzárd	—	6.—	Szücs Zsigmond, Paks	8.—	—
Kuttner Miksa, Budapest... ..	8.—	—	Takács Samu, Doroszló	8.—	—
Kuttner Miksa, Tab	8.—	—	Tolnai J. Béla, Budapest... ..	8.—	—
Léderer József, Soroksár... ..	8.—	—	Vadas Abrahám, Miskolc... ..	8.—	—
Löbl Lipót, Marcali	8.—	—	Váradai József, Gyöngyös... ..	4.—	—
Löffler Jónás, N.-Becskekerek ...	8.—	—	Vermes Arnold, Pozsony... ..	8.—	—
Pauker Lipót, N.-Szt.-Miklós ...	8.—	—	Weisz Dávid, R.-Palota	8.—	—
Pártos Károly, Vasvár	4.—	—	Weisz Sámuel, Ajka	8.—	—
Pártos Samu, Zombor	8.—	—	Wurmfeld Ignác, Körmend ...	8.—	—
Polacsek Vilmos, M.-Vásárhely	8.—	—	Zeisler Mór, Kecskemét	8.—	—
Pollák Joachim, N.-Tapolcsány	4.—	4.—	Zuckermann Frigyes, Homonna	8.—	—
Reichenthal Adolf, N.-Szombat	4.—	4.—	dr. Zsengeri Samu, Budapest	8.—	—
Révai Miksa, Budapest	8.—	—	Züszmann Eliás, Jolsva	4.—	6.—

c) Alapítvány.

Néh. dr. Jókai Mór hagyatékából a nevét viselő alapítványnak 2500 koronára való kiegészítése céljából... .. 500 korona.

d) Gyűjtés az árva-alap javára:

	kor.
Löbl Lipót gyűjtése, Marcaliban ...	10.—
Sipos Lipót gyűjtése Szarvason	10.—
Weisz Zsigmond gyűjtése, Nagybitsén...	2.30

e) Bárcagyűjtés

	kor.
Habermann József, Eperjes	3.50
Fazekas Bernát adománya, Budapesten	2.—

f) Gyűjtés az Üdülő-telepre.

	kor.
Földesi Joakim, Budapesten, alapító tagdíjának 9. részlete	10.—
Izr. Nőegylet, Igló	20.—
Chevra Kadisa Igló, pártoló tagdíjának	3 " 5.—
Lövy Mór Igló,	3 " 5.—
Anhaltzer Jakab Nagyszentmiklós, rendes tagdíj	3 " 2.—
Barta Fülöp Veszprém,	3 " 2.—
Bónis Menyhért Nyiregyháza, r. tagdíj 1 és 2	" " 4.—
Baumhorn Ede Szolnok, rendes tagdíj 1.	" " 2.—
Buxbaum Jakab Kismarton,	" " 2 és 3. " 4.—
Herz Bernát Kisjenő,	" " 3. " 2.—
Löbl Lipót Marcali,	" " 1., 2. és 3. " 6.—
Schwarz Károly Barcs,	" " 5. " 2.—
dr. Zsengeri Samu Budapest,	" " 3. " 2.—
Izr. iskola tanulóinak gyűjtése, Iglón*)	10.02
Löbl Lipót, Marcali (gyűjtése)	10.—
Lövy Mór gyűjtése Iglón, a beiratások alkalmával	15.—

Helyreigazítások: Vágújhelyi tagtársunknak, *Klein* Lipótnak, 8 korona befizetése, melyet lapunk múlt számában tévesen felerészben hátraléknak mutattunk ki, egészében a folyó évre szól. — *Blau* Mór nagymagyar tagtársunknak az üdülőtelep javára befizetett és a múlt számban kimutatott 2 koronája, rendes tagdíjának 3. részlete.

*) Ehhez hozzájárultak: Stein Ilona 20, Winter Margit 10, Popper Irén 40, Landau Lida 10, Reich Berta 38, Elfenbein Géza 20, Propper Elek 40, Herschkovits Miksa 20, Hercz Armin 40, Elfenbein Miklós 10, Lorber László 20, Schwarz Aranka 20, Pollák Sándor 20, Winter Ottó 10, Herczeg Aladár 20, Grossmann Ilona 20, Fuchs Adolf 20 fillér, Rosenthal

Aurél 1 korona, Leichtag Jenő 36, Popper Miklós 30, Jonász Bertalan 24, Glattstein Jenő 24, Rónai Jenő 20, Pollák Gyula 30, Kornhäuser Jenő 36, Lőrinczi Jenő 36, Pollák Jenő 36, Freund Jenő 36, Reich Ármin 72, Statter Dezső 72, Landau Eéla 72 fill. Összesen: 10.02 k.
Budapest, 1906. november 26-án.

Györi Adólf,
egyes. pénztáros.

Salamon Nátán

1860 – 1906.

Dulakodva, egyre harcolva, törtetünk előre azon nagy csatatéren, melynek „Élet” a neve. A harcos tudja, hogy jobbra-balra tőle egész hadsereg teszi meg vele ugyanazt az utat, de saját személyének biztonsága annyira leköti figyelmét, hogy pillanatokra megfélemedezik azokról, akik vele egy úton haladnak. Csak amikor az ellenség egyet-egyet leterített mellőle, áll meg egy pillanatra, hogy fájdalmas sóhajjal bucsuzzék attól, aki közel állott hozzá.

Hányszor olvastam e helyen: „Soraink ritkulnak”! hiszen a csata még egyre tart, mi tanítók az „Élet” terén a legádázabb ellenségekkel állunk szemben a legső csatasorban; nem csoda, ha egyre hullunk, egyik a másik után roskad össze az ellen csapásai alatt.

Szegény Salamon! Az ő élete is csupa harc, csupa küzdelem volt. Minek mondjam el élete folyását? Olyan volt az, mint a legtöbb tanítóé. Akár sablont lehetne készíteni a tanítói élet lefolyásáról és esetről-esetre csak nagyon kevés változtatni való volna rajta.

Szegény, öreg szülők reménye, gyámolítója; korán kenyeret ígérő életpálya választása; képezdei nyomoruságos tengődés; csalódások: ez nagyjában a legtöbb tanító életpályája!

Salamon is sietett kenyeret keresni. Átnyomorogta keservesen a tanítóképző négy évfolyamát, oklevéllel a kezében nekivágott az életnek, ahol nálánál erősebb vagy élelmesebb versenytársak mindig hátralökték. Segéd-tanító volt Kassán, vezetett önállóan 6 osztályú iskolát Kápolnás-Nyéken. Innen Szerajevoba került az ottani osztrák-magyar hitközséghez hitoktatónak.

A hegyes vidék zord éghajlata megrongálta egészségét: Budapestre jött. Itt előről kezdte a megélhetésért való harcot. Évi 150 frt. jövedelemből élt eleintén, míg szívós természetével kibőjtölte a pesti izr. hitközség elismerését. A hitközség tanügyének vezetője felismerte benne a lelkes, fáradhatatlan nagy buzgalmú és valódi vallásosságtól áthatott zsidó hitoktatót és keresztülvitte, hogy rendes vallástanítóvá megválasszák.

Szemünk láttára folyt le a létért való ezen küzdelem, láttuk boldogságát, amikor célt ért. Kis kezdőfizetése nem tartotta vissza a családalapítástól. „Majd megsegít az Isten, aki eddig is segített!” Megnősül és most — gyászos özvegye és 2 éves árvája siratja.

Élete valóságos tragédia. Egész életén át küzdött és mikor küzdelme, szívóssága, kitartása a sorstól úgyszólván kicsikarta a boldogság anyagi feltételeit, a korábbi nélkülözésektől és a folytonos küzdelemtől elcsigázott szervezet felmondja a szolgálatot. Derült lélekkel vetette alá magát súlyos műtétnek, mert remélte, hogy egészségét visszanyeri — és 3 nappal a műtét után örökre zárta le szemeit.

Őszintén megsiratta a pesti tanítószág kivétel nélkül. Ellensége nem volt, nem is lehetett. Alig van Budapesten tanító, akinek készséggel csekélyebb-nagyobb szívességet nem tett volna. Boldog volt, ha valakinek szolgálatára lehetett; ilyenkor nem ismert fáradságot. Már halálos beteg volt, már alig állt a lábán, amikor a mostani iskolaév elején kartársai érdekében futott egyik iskolából a másikba, hogy órarendjeiket nekik kedvező módon megállapítani

segítse. Mindig másoknak tett szívességet, de másoktól nem kért soha semmit. Központi választmányunknak tagja volt, egy ülésről sem hiányzott és bár nagyarányú egyleti működésre alkalma nem is volt, — vidéki tagtársainknak is kijutott az ő szolgálatkészségéből, amikor a legutóbbi közgyűlés előtt éjjelt nappallá téve gondoskodott a felránduló tagok elszállásolásáról

Fáradhatatlan volt mások szolgálatában, hűséges és ragaszkodó volt mint barát, lankadatlan hivatásának betöltésében; büszke csak akkor, amikor családjáról beszélt.

Kartársaim! Szenteljétek egy könyvet korán letört barátomnak: *Salamon Nátánnak!*

* * *

November 5-én bekövetkezett haláláról gyászjelentést adtak ki a pesti izr. hitközség hitoktató-tantestülete, az Orsz. Izr. Tanítóegyesület, valamint azok a községi iskolák, melyekben tanított.

Temetése 7-én volt. A temetőnek fekete szövettel bevont nagy csarnokában összegyűltek a megboldogult budapesti kartársai teljes számban, a Nyár-utcai és Wesselényi-utcai községi iskolák igazgatói és tantestületei, a hitközség iskolai előljárósága képviselőjében *Grauer* Vilmos dr., elnök, *Munkácsi* Bernát dr. hitk. tanfelügyelő, a hitközségi központi hivatal tisztviselői, a chevra kadisa képviselője és a megboldogultnak számos tanítványa.

A ravatalnál dr. *Hevesi* Simon rabbi szólott. Nem magasztalom a költői kedélyű pap szónoki remekét; még arról a mély benyomásról sem kell beszámolnom, melyet a beszéd tett. Olvassátok e részletet, melyben a kartársaktól bucsuztatta korán elköltözött barátunkat, képzeljétek hozzá a szónoknak a lelkekre ható előadását, és e hatást magatokon fogjátok érezni.

„Eljöttetek ide szomorú lélekkel“ — így kezdi búcsuztatóját — „ti akik a hit és tudás vértetével és fegyvereivel felszerelve és övezve hősi odaadással küzdtek a hitetlenség éjszakának rémei ellen, eljöttetek ide, ti, a hitoktatásnak lelkes harcosai, hogy őrt álljatok e koporsó körül, hogy körülvegyétek e sötét ravatalt; imo elöttetek van kartársatoknak, Salamonnak, örök pihenő ágya!

Az őszinte kartársi szeretet és becsülés a gyász alakját ölti magára és szónál többet mond a fájó sóhaj, mely a lélek mélyéből szakad, a kiesorduló köny, mely férfiak pilláján rengedez.

A bánatos elismerés e beszédes és néma, mindenkép sokat mondó megnyilatkozásaira méltó volt az a férfiú, kinek hűlt teteme e koporsóban pihen, kinek érdemekben bővelkedő életpályája oly korán ért véget! Mert Istenben boldogult hittestvérünk Salamon Nátán, a pesti izr. hitközség hitoktatói karának egyik kiváló tagja, a kötelességtudás és szent buzgalom embere volt. Fáradhatatlan buzgalommal és odaadó szeretettel élt magasztos hivatásának, mely vallásunk szent tanainak hirdetésében a felekezet megerősítésére, az ember boldogítására és nemesítésére, valamint a haza és társadalom javára erős készültségen alapuló művészettel megragadni, meghódítani képes a gyermek fogékony lelkét és a meghódított területből kertet varázsol, ahol a tiszta erkölcs virul és onnan kigyomlálni igyekszik minden nyomot!

Hogy a gondos kertész ebben a nehéz munkában sikert ért el, annak kulcsa a mélységes szeretet, mellyel a gyermekvilág iránt viseltetett, különösen pedig a szegény gyermekek iránt, meg nem feledkezve bölseink tanításáról: „fordítsatok gondot a szegények gyermekeire, mert talán általuk fog kiterjedni az isteni tan!”

De legszebb ékessége volt harmonikus lényének az, hogy egyénisége és hivatása teljes összhangban állott; a vallást hirdette és a vallás tüze égett lelkében, a hitet tanította és hit lüktetett dobogó szívében, istenfélelemre oktatótt és istenfélő volt az életben, a templomban, az iskolában; ebben a

buzgó, lelkesedő, szavával és tetteivel tanító, a hivatásnak szentelt életben volt az ő lénye nemes, összhangzatos, szép és példaadó!

Es ez az elismerésre méltó férfiú oly korán hagyta el működése színhelyét. Derűs arccal ment a tudomány kése elé, derűs arccal, hogy övét az aggodalom kínjaitól megkímélje — és most már ez az arc derűje a halál viaszos sápadtságának adta át helyét.

Borongó érzéssel tekintünk erre a koporsóra, mely egy korán letört élet romjait zárja magába, de vigasztal bölcsesink tanítása, hogy midőn az ember meghal, az Úr kiküldi szolgálattelvő angyalait: menjetek és nézzétek, mit szólnak felőle az emberek és ha ezek így szólnak: feddhetlen, gánctalan, igaz ember volt, akkor koporsója legott fölemelkedik a magasba . . .

— Igaz, gánctalan ember voltál megdicsőült hittestvérünk és kartársaid elismerésének, méltánylásának, kegyeletének léghullámain a magasba emelkedik a te koporsód képe és lebeg az emlékezet szárnyain mint egy eszmét hirdető szimbolum. Valóban az igazak holtukban is élnek, mert példájuk közöttünk marad és tanít. Tanítottál életedben, taníts haló poraidban is. Vonulj békeséggel!

A megboldogultnak barátai vitték a koporsót utolsó nyugvóhelyére. A nyitott sírnál id. *Hartmann* Sámuel hitoktató mondott bucsubeszedet a kartársak nevében. *Licht* kántor és a temlomi énekhar gyszéneke fejezte be a megható temetési szertartást.

Schichtáncz Armin.

HIREK ISKOLÁINK ÉLETÉBŐL.

Egyetemes hitoktatási tanterv. A pesti izr. hitközség oktatásügyi osztálya dr. *Grauer* Vilmos előjáró elnökle alatt az utolsó hetekben több ülésben foglalkozott az Országos Iroda által ajánlott egyetemes hitoktatási tantervvel. Hitoktatási körökben tévesen azt beszélik, hogy az ügyosztály elfogadta volna a tantervet. Mi több oldalról nyert hiteles értesülés alapján másképp tudjuk a dolgot. Az ügyosztály ugyan üdvözölte az Országos Irodát kezdeményezéséért, de a tantervet nem fogadta el, hanem felkérte a főt. rabbinatust, hogy a pesti izr. hitközség viszonyainak megfelelő tantervet készítsen és terjessze elő az ügyosztálynak. A rabbinatus vállalkozott erre, kijelentvén, hogy munkálatát a gyakorlati tanítók véleményének meghallgatásával az eddig megjelent tantervi munkálatok alapján fogja elkészíteni.

Nyugdíjazás. A vallás- és közoktatásügyi miniszter *Klingenberg* Jakab, pécsi igazgatót 46. évi sikereiben gazdag, érdemes munkásság után november havában nyugdíjazta. Fölösleges dolog volna *Klingenberg* Jakabot tagtársainknak bemutatni. Nincs zsidó tanító, ki őt legalább hire-neve után ne ismerne. A kötelességtudó, minden nemes, szép és igaz eszmeért hevülő és fáradó, művelt tanítónak mintaképe ő, ki egy hosszú ideálisan szép és harmonikus, hasznos munkával töltött élet estéjén méltán dicsekedhetik kartársainak becsülésével és osztatlan tiszteletével. A zsidó tanítóság velünk együtt ez alkalomból azt kívánja neki, hogy a nyugalomnak éveit — melyekből Isten minél többet juttasson neki — zavartalan boldogságban élvezhesse. De ha már mint tanítót működése teréről búcsúztatjuk, mint egyesületi tagot ez legtávolabbról sem illeti őt meg. Egyesületünk és a zsidó tanítóság bizton számít arra, hogy önzetlen, érdemes tevékenységét e téren a felekezeti tanügy és tagtársaink javára ezentul is folytatni fogja. — A pécsi hitközség nyugdíjazott igazgatójától egy később megállapítandó, méltó ünnepély keretében fog búcsúzni. A megüresedett igazgatói széket pedig *Strauszer* Henrik ottani tanítóval töltötte be.

Meghívó. Dr. *Zsengeri* Samu székesfővárosi polgári iskolai tanár, a pesti orth. hitközség elemi iskolájának igazgatója, tanügyi író, pedagógiai működésének ötvenedik évfordulója alkalmából volt tanítványai 1906. december hó 2.-án, vasárnap d. e. 1/2 11 órakor az Ujvárosháza közgyűlési termében (IV. Váci-utca) *jubileumi ünnepélyt* rendeznek, amelyre az ünnepelt volt tanítványait, barátait, tisztelőit, a tanférfiakat és tanügybarátokat tisztelettel meghívja a rendező-bizottság. Az ünnepély

napján este 8 órakor a Magyar Tisztviselők Országos Egyesületének éttermében (VII., Eszterházy-utca 4. szám) *társasvacsora* lesz.

Kitüntetett tanító. A lipótszentmiklósi izr. iskolánál e hó 25-én szép ünnepély folyt le. Ekkor adták át *Füzi* Márk ottani tanítónak a FMKE. által a magyar nyelv sikeres tanításáért odaitélt dicsérő oklevelet. A szép ünnepély a hitközség képviselő testülete, az iskolaszék és a növendékek jelenlétében folyt le. Az oklevelet a FMKE. megbízásából *Balló* Rudolf megyei főjegyző nyújtotta át szép beszéd kíséretében. A testület nevében *Fischer* Lipót ig.-tanító intézett az ünnepelt-hez lelkes üdvözlő beszédet. Az izr. iskolánál működő négy tanító közül most már három kapott magasabb helyről a magyar nyelv sikeres tanításért elismerő oklevelet.

Jubelium. *Szegfi* Alfréd, a pesti izr. hitk. polgári fiúiskola énektanára, a m. kir. Operaház tagja, a pesti izr. hitközség templomi karmestere, számos iskolai énekkönyv és több izr. egyházi zenemű szerzője, november hó 1-én ünnepelte 25. évfordulóját annak, hogy a dohány-utcai templom karmestere. Jubileuma alkalmából a kántori kar és karénekesek értékes ezüstserleggel és díszoklevéllel lepték meg, kiknek nevében *Lazarus* Adolf főkantor üdvözölte a jubilánst. A templomi karhoz tartozó fiúk is szép karmesteri pálcával örvendeztették meg karmesterüket.

Ünnepség. November hó 1-én a pesti izraelita hitközség polgári és elemi leányiskolai tanteszülete szép ünnepély keretében adta tiszteletének és szeretetének jelét egyik legrégebb tanára, *Glück* Sámuel 50 évi énektanári működése és 70-ik születésnapja alkalmával. Az ünnepelt Budapest egyik legrégebb okleveles zene- és énektanára, ki *Káldy* Gyulával, *Siposs* Antallal és *Bignio* Ferencsel együtt egyike volt a budapesti zeneakadémia legelső növendékeinek. A zeneirodalom terén is számottevő munkásságot fejtett ki. Kollegái nevében dr. *Scheiber* Lajos lendületes beszéd kíséretében értékes emléktárgyat nyújtott át az ünnepeltnek, ki meghatottan mondott köszönetet a kollegiális ragaszkodás és szeretet megnyilatkozásáért. Az ünnepély a növendékek által előadott Himnusz hangjai mellett ért véget.

Meghívó. *Kohn* Salamon úr, elemi népiskolánk tanítója, 42 évi buzgó és sikerdús működés után nyugdíjaztatván, tiszteletére f. évi december hó 9. napján d. e. 10 órakor az iskolatornatermében búcsúünnepélyt rendezünk, melyre a T. címet ezennel meghívjuk. Nagyszombat, 1906. nov. hó. A nagyszombati izr. hitk. előjárósága és iskolaszéke. Egyesületek és testületek, ha az ünnepeltet üdvözölni akarják, felkéretnek, hogy ebbeli szándékukat legkésőbb dec. 5-ig dr. *Frommer* Ede isksz. elnöknél bejelentsék.

Személyi hír. A hajdunánási orth. hitközségnek iskolaszéke az iskolájánál nyugdíjazás folytán megüresedett tanítói állásra megválasztotta *Klein* Izsák Izidort, *Klein* Ármin putnoki tanító fiát.

VEGYESEK.

A fővárosi tagtársakhoz. Kivételesen felkérjük fővárosi tagtársainkat, hogy ez alkalommal ők is a lapunk e számához mellékelt cheque-lap felhasználásával küldjék be tagdíjukat; régi pénzbeszedőnk ugyanis leköszönt és e rövid idő alatt még nem tudtunk megbízható új pénzbeszedőt szerezni.

Az elnökség.

Figyelmeztetés! Egyesületünk tisztelt tagjait arra kérjük, hogy az esedékes tagsági díjakat a f. év végéig annál biztosabban beküldeni sziveskedjenek, minthogy ellenkező esetben kénytelenek volnánk nevüket a január havában kiadandó névsorból mellőzni.

Ismételten megjegyezzük, hogy mindazon esetben, midőn a befizetés cheque-lap által, de minden külön irasbeli megjegyzés nélkül történik, pénztárosunk a befizetett összeget tagdíjnak fogja elkönyvelni. Ha a befizetés azonban más célra, vagy különböző címen történt, úgy kérjük, sziveskedjenek ezt

a cheque-lapnak arra szánt helyére ráírni és ekkor egyuttal a cheque lapra a postaszabályok értelmében egy 5 filléres bélyeget ragasztani.

A december 31-ig befolyó tagdíjakat még mint folyó évi tagdíjakat fogjuk nyugtázni, ami 1906. évre szóló tagdíj pedig ezen túl érkezik, azt mint hátralékot fogjuk kimutatni, mivel a pénztárkönyvet december 31-én lezárjuk.

Az elnökség.

Verédy Károly emléke. A budapesti tanítók segélyző egyesülete november hó 17-én Verédy Károly, a nemrég elhunyt székesfővárosi tanfelügyelő emlékére ünnepélyt rendezett. Az ünnepi beszédet Oldal János igazgató-tanácsos tartotta. A hatásos beszéd közben lehullott a lepel Verédy arcképéről, melyet Horváth Andor festőművész nagy sikerrel élethűen festett. Az ódát, mely Verédy érdemeit méltatja, Havas István írta s azt a nagyszámú közönség zajos tapsal honorálta. Az ünnepélyen ott volt dr. Bárczy István polgármester, Kőrösi Henrik kir. tanfelügyelő a közoktatásügyi miniszter képviselőjében és Mosdóssy Imre székesfővárosi tanfelügyelő is.

Hymen. Központi választmányunk tagja, Balla Bernát székesfővárosi tanító november hó 20-án vezette oltárhoz Hirschfeld Zsófi kisasszonyt. — Gratulálunk!

A Népmívelés 9. és 10. kettős száma ismét 11 íven és az előbbi számokhoz hasonló gazdag tartalommal jelent meg. Ezúttal is a legelőkelőbb tanügyi politikusok és pedagógusok népszerűsítik ezsméiket a Népmívelésben. Igy Halász Ferenc miniszteri tanácsos, a kultuszminiszterium népoktatási ügyosztályának hivatott vezére, terjedelmes tanulmányt írt „Nemzeti állam és népoktatás“ címén. Ez a tanulmány a legszélesebb körökben kelt majd méltó figyelmet, mert tényleges állapotainkról, a kormánynak legközelebbi tanügyi teendőiről és ezek megokolásáról nyújt érdekes és világos képet. A folyóirat 23 rovatában összesen 30 önálló cikket és számos apróságot foglal magában. A cikkek legtöbbje a népoktatás tanulmányi ügyeinek előbbrevitelét célozza. Igy Halász Sarolta a kisededvők művészi hatásáról, Szabó Kálmán az elemi iskolai fogalmazás tanításáról, dr. Schmidt Mária a polgári iskolai nyelvtanításról, dr. Weszely Ödön a tanítóképzők szakfelügyeletéről, Barna Jakab a gyermekjátékok társadalmi jelentőségéről, dr. Jablonkai Géza a népiskolai művészi nevelésről, Gyuris Géza a magyar szlőjdtanításról, Bardócz Pál az új iskolakönyvekről írnak tartalmas cikkeket. A külföldi tanügyi mozgalmakról a folyóirat minden irányban tájékoztató képet nyújt. Ez a szám kivált a német, az angol, az amerikai, az orosz, a belga, a kínai és a néger oktatásügyet ismerteti bővebben. Szépen világítja meg a folyóirat a német tanítónők állása ellen megindított germán támadásokat, a legutóbbi gyermektanulmányozási és zenepedagógiai kongresszusokat, az angol technikai nevelést (Gineverné Gyóry Ilonától), a bajor iskolaorvosok új utasításait, az amerikai modern iskolai igazgatást, a reform előtt álló orosz népoktatást és a törvénnyel összeütközésbe kerülő ifjúság védelmét Belgiumban. A számos külföldi vonatkozású ismeretéből sohasem hiányzik a magyar viszonyokkal való összehasonlítás. E mellett tisztán a magyar néplelek és népművészet feltárására is vannak önálló cikkei. Ilyen Pekár Károly cikke: A magyar jellem. Mint látható, a Népmívelésnek ez a legújabb kettős száma is az iskolát, a tudományt, a társadalmat és a mellékszakokat illető kérdésekben gazdag tartalmat nyújt. A Népmívelést Bárczy István és Weszely Ödön szerkeszti és a Franklin-Társulat kiadásában jelenik meg. Előfizetési ára évenként 20 korona.

Szenzációs könyv fog megjelenni a jövő hónapban: egy magyar ujságíró, Tábori Kornél bejárta Oroszország forradalomdúlta vidékeit és személyes tapasztalatai, megfigyelései alapján izgalmasan megragadó fejezetekben írja le, hogy mit látott, hallott. Páratlanul érdekes ez a munka a magyar irodalomban. Beszámol a forradalom titkairól, a véres merényletek részleteiről éppúgy, mint a muszka autokrácia kegyetlenkedéseiről, a nagy inkvizicióról, zsidóüldözésről stb. Elméleti fejtegetés nincs ebben a könyvben, hanem csupa esemény leírása. A nagyalakú, csaknem kétszáz oldalas könyv címe: „A Borzalom országa“ Kalandozás orosz földön. Írta: Tábori Kornél. (Eredeti fényképfölvételekkel). A szerző, mint a világjáró modern riporterek, fotografáló géppel járt-kelt és nagyon sok érdekes fényképet készített, amelyek sűrűn tarkítják szövegét és szinte az olvasó elé hozzák majd az eseményeket, meg azoknak a főszereplőit. Megrendelhető bármely könyvkereskedésben és előzetesen már most két koronáért szerző címén: VI., Szív-utca 64. sz.

Tévedések természetrajzi tankönyvekben. Egy bécsi tudós rámutat néhány tévedésre, melyek majdnem minden természetrajzi tankönyvben találhatóak: A nilusi krokodilus rendszeren 8 m. hosszúnak van feltüntetve, ami igen nagy túlzás. — Elterjedt tévedés, hogy a gyiknak kitűnő hallása van. Ez még bizonyításra szorul. Sőt inkább valószínű, hogy a gyikok és kigyók általában nem hallanak semmit. Gyikfogásnál annyit lármázhatunk, amennyit csak akarunk, az állat nem is reagál rá. Nem igaz, hogy a lábatlan gyik (Blindschleiche) farka, ha letörik, ismét egészen megnő. Csak egy rövid, kúpalakú forradás képződik. Túlzás az óriáskigyónak az emberre vonatkozó nagy veszélyessége. Hamis, hogy a krokodilus a szárazföldön nem bír a kellő mozgékonyssággal. A keresztes vipera nem tudja méreg fogait felállítani, hanem a felső állkapcsot a méregfogakkal együtt. A kigyóknak jóllakás után a teljes emésztésre nem kell 1—2 hónap, hanem csak valamivel több, mint 8 nap. (Zeitschrift für Lehrmittelwesen und pädagogische Literatur.)

× **Izr. tanító árvája**, ki, okl. gyermekkertésznő, 2000 korona¹ hozománnyal és kelengyével férjhez menne izr. tanítóhoz. Választ e lap kiadóhivatalába „árva” cím alatt kérünk.

Szerkesztői üzenet.

Többeknek. Mindazokat, kik az utolsó hetekben a *Wechselmann*-alapítvány ügyében hozzánk fordultak, sajnálattal értesítjük, hogy a kiírandó pályázat ügyében még nem történt döntő lépés, minthogy a miniszterium az alapítványi szabályzat módosítása ügyében még nem határozott. Mihelyest hivatalosan hírt kapunk bármely döntésről, sietni fogunk ezt tagtársainkkal tudatni.

Első Leánykiházasítási Egylet m. sz. Gyermek- és életbiztosító-intézet Budapesten, VI. Teréz-körút 40—42. sz. Alapított 1863. évben Folyó év november havában 1,503,400. — K értékű biztosítási ajánlat nyújtatott be és 1,283 000. K értékű új biztosítási kötvény állított ki. Biztosított összegek fejében 90.7.0 K 79 fillér fizettetett ki. 19.6. január 1-től szeptember 31-ig bezárólag 13.549.200 K értékű új biztosítási kötvény állított ki. Biztosított összegek fejében a folyó évben 7.3,847. — korona és az intézet fennállása óta 10,939.751 K 7+ fillér fizettetett ki. Ezen intézet a gyermek- és életbiztosítás minden nemével foglalkozik a legolcsóbb és legelőnyösebb feltételek mellett.

Müller Testvérek, Budapest. Vegyészeti gyár. Tinta, tus és aquarell-festék gyártmányai a legjobbak.

Az összes polgári és középiskolák részére szükségelt tankönyvekről

==== **kimerítő** ====

antiquár-könyvárjegyzékkel

— ingyen és bérmentve szolgál —

K U N S.

:: antiquár-könyvkereskedő ::

BUDAPEST,
IV., Muzeum-körut 21.

Pártoljuk a honi ipart!!

Az igaz magyar gazdasszony nem küldi már ruháit külföldre tisztítás és festés végett, mert

Beierl József

műfestő és vegytisztító

Budapest, VI. Király-utca 8.

az udvarban

a legjutányosabban és legpontosabban vegytisztít és fest bármilyen uri és női szövet-, selyem-, bársony- és csipke-ruhát. **Csipke- és szövetfüggönyök tisztítása.** — Vidéki megrendelések gyorsan, pontosan és jutányosan eszközöltetnek.

Főüzlet:

Budapest, VI. Király-utca 8.

az udvarban.

Gyűjtőtelep:

Budapest, IV. Muzeum-körut 31.

Ujpest, Kemény Gusztáv-utca.

Neuwald Illés utódai, Budapest.